

Az alternatív vitarendezés lehetséges útjai a polgári-gazdasági jogviták tekintetében, fókuszban a választottbíráskodással

I. Bevezetés

2020-at írunk: bő két éve új polgári perrendtartás¹ és új választottbíróági törvény² van hatályban Magyarországon. Mindkét jogszabály megszületése kapcsán jogalkotói célként fogalmazódott meg az eljárások hatékonyabbá, gyorsabbá, a jogkereső közönség számára vonzóbbá tétele. Előbbi felvállaltan támogatja a perelterelő megoldásokat³, utóbbi pedig a gazdasági élet szereplői számára kívánja az 1994. óta már működő egyik alternatívát korszerűbbé, vonzóbbá tenni, és ennek kapcsán evidenciaként kezeli, hogy a választottbíróági eljárás gyorsabb megoldást jelent, mint az állami igazságszolgáltatás igénybevétele⁴. A peres eljárásnak azonban csupán egyik lehetséges alternatívája a választottbíróági eljárás. Emellett azonban vannak más ún. alternatív vitarendezési eljárások, megoldások is. Ezek rövid, átfogó áttekintése, és közülük a választottbíróági eljárás, mint a gazdasági jogviták talán legelterjedtebb alternatív vitarendezési módja sajátosságainak ismertetése az, amelyet ennek a tanulmánynak a témájául választottam. Ugyanakkor a közvetítésnek, mint a gazdasági jogviták széles körének rendezésére szintén alkalmas eljárásnak is viszonylag jelentős figyelmet szentel

¹ 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról (a továbbiakban: Pp.), hatályba lépett 2018. január 1-jén

² 2017. évi LX. törvény a választottbíráskodásról (a továbbiakban: Vbt.), az érdemi rendelkezései 2018. január 1-jén léptek hatályba

³ A Pp. törvényjavaslatának általános indokolása az új szabályozás szükségessége körében egyebek mellett kifejtette azt is, hogy az új polgári perrendtartás Kormány által 2015. január 14-én elfogadott koncepciója (Koncepció) „... az új polgári perrendtartásról szóló törvény főbb szabályozási céljaiként határozta meg a perhatékonyság rendszerszintű megvalósítását, a *perelaterelést*, a *felek közötti egyeztetést előmozdító eljárási szabályok kiépítését*, az osztott perszerkezet bevezetését, a perkoncentrációt biztosító eljárási szabályok megteremtését, a törvényszéken induló perekben a professzionális pervitel garanciájaként a kötelező jogi képviselőt előírását, a csoportper hazai szabályainak megalkotását és az észszerű elektronizáció szerepének erősítését. Ezekre a szabályozási pillérekre épül fel a törvény.”

⁴ A Vbt. törvényjavaslatának általános indokolása szerint a „magyarországi választottbíráskodás (...) a gazdasági élet szereplői számára elsősorban akkor jelentheti az állami igazságszolgáltatás, illetve a külföldi választottbíróóságok valódi alternatíváját, ha a szabályozási környezet lehetővé teszi, hogy a jogvitát a felek bizalmát élvező, pártatlan és független személyek *az állami igazságszolgáltatási szervekhez képest gyorsabban, magas színvonalon* eldöntsék”.

a tanulmány, mivel ez a vitarendezési út is egyre nagyobb teret hódít magának, és a hagyományos bírósági eljárásokban alkalmazott szemlélettől gyökeresen eltérő szemléletmódot alkalmaz, ezért számos tekintetben lehet sokkal vonzóbb a bírósági útnál.

A tanulmány a hatályos hazai jogszabályi környezet alapján igyekszik áttekinteni a gazdasági jogviták tekintetében igénybe vehető alternatív vitarendezési utakat, de nem célja a ma működő intézmények történeti előzményeinek feltárása és a hazai szabályrendszer más nemzetek szabályrendszereivel való összevetése sem, ezért az előzményekre és a külföldi példákra vonatkozóan csak annyiban tartalmaz utalást, amennyiben az a hatályos hazai szabályok megértése szempontjából feltétlenül szükséges. Magyarország uniós tagságára és a globalizációra tekintettel azonban, melyek az ország gazdasági életére jelentős hatással vannak, nem mellőzhető az alternatív vitarendezés szabályrendszerét érintő nemzetközi kitekintés sem.

A tanulmányban arra is keresem a választ, hogy ezek az eljárások milyen viszonyban állnak a bíróság előtti igényérvényesítéssel és miben áll ahhoz képest az alternativitásuk.

II. Alapvetések

Fontosnak tartom tisztázni, hogy mit jelent az alternatív vitarendezés és mit takar az én olvasatomban a polgári-gazdasági jogvita kifejezés, mivel ezek jelölik ki ennek a tanulmánynak a témáját.

II.1. Alternatív vitarendezés

Alternatív vitarendezésnek (AVR) - angol kifejezéssel élve Alternative Dispute Resolution (ADR) - tekinthetünk minden vitarendezést, ami nem bírósági per. Ezek általában – de mint majd a későbbiekben látni fogjuk nem szükségképpen – az állami igazságszolgáltatás intézményrendszerén kívüli vitarendezést jelentenek. A szóba jöhető megoldások skálája igen széles: a különböző megoldások a külső segítő nélküli közvetlen tárgyalástól a segítő bevonásával valamilyen módon moderált egyeztetéseken át a harmadik félre ruházott döntéshozatalt jelentő és végrehajtható döntést eredményező választottbírói eljárásig sokfélék lehetnek. Az egyes eljárások között különbség mutatkozik a vitában érintett feleken kívüli „harmadik személy” szerepét, a vita lezárását jelentő megoldás mibenlétét (a felek megállapodása vagy harmadik személy döntése) és megjelenési formáját (szóbeli vagy írásbeli

megállapodás, szerződés, egyezség, ajánlás, ítélet, stb.), valamint annak kötőerejét és végrehajthatóságát illetően is. Ha azonban a vita lezárásaként született döntés vagy megállapodás önkéntes teljesítése, végrehajtása megtörténik, akkor külön végrehajtási eljárásra nincs is szükség. Ismeri ugyanakkor jogrendszerünk azokat a megoldásokat, amelyekkel bizonyos alternatív vitarendezés keretében született megállapodások és/vagy döntések végrehajthatóvá válnak, ezekről még a tanulmány későbbi részében lesz szó.

A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) a bíróság előtti igényérvényesítés szabályrendszerét rögzíti. A Pp. 1. § (1) bekezdése szerint e törvényt kell alkalmazni a bírósági eljárásra, ha jogszabály biztosítja a bírói utat és *törvény nem rendeli eltérő szabályok* alkalmazását. Arra a kérdésre, hogy mikor biztosítja a jogszabály a bírói utat, a személyek alapvető vagyoni és személyi viszonyait szabályozó⁵ Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) adja meg a választ. A Ptk. 1:6. §-a szerint az e törvényben biztosított jogok érvényesítése – *ha törvény eltérően nem rendelkezik* – bírói útra tartozik. A hivatkozott rendelkezés alapján látható, hogy főszabály szerint a személyek vagyoni és személyi viszonyaira vonatkozó jogok érvényesítése (amely nyilván az ezeket ért valamilyen sérelem esetén vagy ezeket érintő vita /jogvita/ esetén válik szükségessé) a rendes bíróságok előtt folyó peres eljárásokban lehetséges a Pp. szabályai szerint, feltéve, hogy törvény nem rendeli eltérő szabályok alkalmazását. Vagyis a per a jogok érvényesítésének államilag elismert módja az erre megalkotott szabály- és bírósági intézményrendszer igénybevételével. Az ilyen eljárásokban született jogerős határozatok teljesítése az erre szolgáló állami intézményrendszer útján ki is kényszeríthető, azaz ezek a határozatok végrehajthatók.

Az általános tapasztalat azonban az, hogy a bírósági igényérvényesítés sokszor hosszadalmas, ami számos okra visszavezethető, de ezek részletezése nélkül is könnyen belátható, hogy önmagában csak a jogorvoslathoz való jog érvényesítése esetén több szintűvé váló bírósági eljárás szükségképpen időigényesebb, mint az alternatív vitarendezés bármely módja, amely eljárások csupán egyszintűek. Így ezek igénybevételével hamarabb rendeződhet a vitában érintettek konfliktusa. Ez – ha más érv nem szólna is az alternatív vitarendezési módok mellett – már önmagában is megteremti az alternatív vitarendezés létjogosultságát. És természetesen vannak további érvek is. Mindezekre tekintettel tehát indokolt, hogy legyenek a polgári pernek alternatívái, és természetesen adott ezeknek az alternatíváknak a jogszabályi háttere, kerete is.

⁵ Lásd a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 1:1.§-át.

II.2. Polgári-gazdasági jogviták

A tanulmány címében használt polgári-gazdasági jogvita kifejezést nem mint jogi terminus technicus-t használom, ezért tartom szükségesnek annak tisztázását, hogy mit is értek alatta én pontosan. Gazdasági jogvitákat, ahol a polgári jelző csupán annak érzékeltetésére szolgál, hogy ezek a jogviták a civilisztika területére tartoznak (elhatárolandó a büntetőjog területén felmerülő számos gazdasági jogi kérdéstől).

Tágabb értelemben (legalábbis az alternatív vitarendezési eljárások és azokhoz kapcsolódó bizonyos módszertani kérdések szempontjából) gazdasági jogvitának tekinthetünk minden olyan jogvitát, ahol a vitában érintettek legalább egyike gazdálkodó szervezet. Ezen belül is különböztethetünk aszerint, hogy a vita a gazdálkodó szervezet gazdasági tevékenységével összefüggő, vagy a gazdasági tevékenységének körén kívül eső vita-e, hogy a jogvita milyen jogterületet érint, hogy gazdálkodó szervezetek egymás közötti vitájáról van-e szó, avagy gazdálkodó szervezet és természetes személy (esetleg fogyasztó) közötti vitáról. Előfordulhat az is, hogy jogvita az állam és valamely gazdálkodó szervezet, esetleg valamely állam és az adott államban beruházó befektető, mint gazdálkodó szervezet között áll fenn. Ez utóbbi esetben mindenképp, de az egyre globalizálódó világunkban egyéb gazdasági kapcsolatok okán is nagy a valószínűsége a viták határon átnyúló jellegének.

Szűkebb értelemben azonban gazdasági jogvitának a gazdasági élet működésével kapcsolatos, vagyis jellemzően a gazdálkodó szervezetek gazdasági tevékenységével, illetve működésével összefüggő jogvitákat tekinthetjük. A különböző jogirodalmi álláspontok ismertetése nélkül jelzem, hogy a jelen tanulmány vizsgálati köre szempontjából nem tekintem ezek köré tartozónak a foglalkoztatási jogviszonnyal összefüggő (munkaügyi) jogvitákat (bár ha a munkavégzés megbízási jogviszony keretében valósul meg, akkor lehet belőle gazdasági jogvita is). Gazdasági jogvitának tekintem ugyanakkor a jogi személyek alapításával és törvényes működésével kapcsolatos perek⁶ és a tulajdonos, illetve ügyvezető felelősségét

⁶ A Pp. 7.§ 9. pontja szerint jogi személyek alapításával és törvényes működésével kapcsolatos perek:

- a) a kérelemnek helyt adó cégbírószági bejegyző vagy változásbejegyző végzés hatályon kívül helyezése iránti per,
- b) a cégalapítás érvénytelenségének megállapítása iránti per,
- c) a létesítő okirat módosítása érvénytelenségének megállapítása iránti per,
- d) a jogi személy határozatainak bírósági felülvizsgálata iránti per,
- e) a gazdasági társaság és a szövetkezet tagjainak kizárása iránti per,
- f) a gazdasági társaságban történő befolyásszerzéssel kapcsolatos per,
- g) a társaság tartozásaiért korlátozott felelősséggel tartozó tag vagy részvényes felelősségének korlátlanná minősítése iránti per,

érintő pereket⁷, és a felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezetek által megtámadható szerződés érvénytelenségének megállapítása iránti pereket⁸ is. A legtipikusabb gazdasági jogviták azonban a gazdálkodó szervezetek, vállalatok külső konfliktusaiból adódó jogviták. Ezeknek elég jelentős csoportját képezik a fogyasztói jogviták⁹, amelyek azonban sok szempontból külön kezelendők az egyéb gazdasági jogvitáktól. Ezt a fogyasztóvédelmi szempontok indokolják, melyek miatt ezeknek a jogvitáknak a rendezésére külön intézményrendszer is rendelkezésre áll. A fogyasztói jogviták specialitásaira tekintettel ezeket a tanulmány vizsgálati tárgykörén kívül rekesztettem.

A gazdasági jogviták sokféleségét azért is fontos hangsúlyozni, mert mint az majd látható lesz, nem mindegyik alternatív vitarendezési út vehető igénybe bármely jogvita esetén, sőt bizonyos utakból egyes jogviták ki vannak zárva, más utak, fórumok pedig csak a jogviták egy adott csoportja tekintetében vehetők igénybe. A gazdasági jogviták legszélesebb köre számára igénybe vehető alternatív vitarendezés a mediáció, de a tanulmány legalább az említés szintjén igyekszik számbavenni valamennyi lehetőséget. Ugyanakkor – gazdasági ügyszakos bíróként – a gazdálkodó szervezetek egymás közötti jogvitái¹⁰ állnak érdeklődésem középpontjában, ezért a tanulmány is ezek rendezésének alternatív útjaira koncentrál. Erre tekintettel részletesebben az ezek tekintetében valós alternatívát jelentő választottbírói igényérvényesítéssel és a gazdasági mediációval kívánok foglalkozni.

III. A gazdasági jogviták alternatív vitarendezési útjai

A gazdasági jogviták alternatív vitarendezési útjainak kimerítő felsorolása szinte lehetetlen vállalkozás lenne, a legtöbb szerző a szakirodalomban is csoportosítja, kategorizálja ezeket az AVR-ként ismert eljárásokat. Ezen csoportosítás alapja lehet a vitában érintettek személye (vitarendezés alanyai), a vitarendezés formája vagy akár annak módszere is.

Mint minden más vita, a gazdasági jogviták is legegyszerűbben tárgyalás útján oldhatók meg. *Tárgyalás* alatt a vitában érintett felek közvetlen egyeztetése értendő, szükséges lehet azonban

h) a cégnek nem minősülő szervezetek ellen a törvényességi felügyeletet, törvényességi ellenőrzést gyakorló szerv által indított per;

⁷ A csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (a továbbiakban Cstv.) 33/A.§, 63.§, 63/A.§, valamint a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény (a továbbiakban Ctv.) 118/A.§ és 118/B.§ alapján indított perek

⁸ A Cstv. 40.§-a alapján indított érvénytelenségi perek

⁹ angol kifejezéssel éve Business to Consumer (B2C) ügyletek és ezekből eredő jogviták

¹⁰ angol kifejezéssel éve Business to Business (B2B) ügyletek és ezekből eredő jogviták

olykor ezeknek az egyeztetéseknek a megtámogatása, ilyenkor irányított vagy asszisztált tárgyalásról beszélhetünk. Annak, hogy a vitás felek problémájukat közvetlen tárgyalás útján rendezni tudják, alapfeltétele, hogy hajlandóak legyenek kommunikálni a vitás kérdésekről, és akarjanak megállapodni¹¹, vagyis kölcsönösen bízzanak abban, hogy tárgyalásaik útján a vita nyugvópontra juthat, és ehhez feltétlenül szükséges, hogy közöttük a kommunikáció megfelelő legyen. Ha ezek a feltételek nem mind adottak, akkor szükség lehet valamilyen segítő bevonására, szóba jöhet például a facilitáció, vagy másképpen irányított tárgyalás.

A *facilitáció* Csemáné Váradi Erika¹² megfogalmazásában olyan kevésbé strukturált alternatív konfliktusfeloldási technika, melynek során a facilitátor a felek közötti kommunikációt irányítva segíti a problémamegoldás folyamatának eredményesebbé tételét. Ez olyan esetekben alkalmazható, ha a felek tárgyaláson túli kommunikációja teljes, nincsenek köztük feloldhatatlan ellentétek, ugyanakkor a tárgyalás eredményessége miatt a facilitátor bevonása szükséges. Az ő feladata a döntéshozatal, problémamegoldás folyamatának eredményesebbé tétele pl. azáltal, hogy a felek figyelmét segít a célra terelni, azonban ezen esetben is a döntést a vita feloldása kapcsán maguk az érintettek hozzák meg.¹³

Ugyancsak nem engedik ki a döntést a kezükből a felek akkor, ha a mediációt választják a vitamegoldás módszerének. A *mediáció* tehát szintén a vitában érintett felek tárgyalása, de a facilitációtól való elhatárolásként hangsúlyozandó, hogy itt már nem irányított, hanem közvetített tárgyalásról van szó. Kertész Tibor¹⁴ a mediációt a facilitált tárgyalásnak olyan formájaként írja le, ahol a felek közvetlenül már nem képesek megegyezni egymással, ezért egy harmadik – külső – résztvevő, a mediátor segíti őket a megoldás kidolgozásában¹⁵. Csemáné Váradi Erika a mediációt olyan strukturált alternatív konfliktusfeloldási technikaként definiálja, melynek során a mediátor a felek közt közvetítve segíti a feleket a mindenki számára elfogadható megoldás megtalálásában. A mediáció azokban az esetekben is alkalmazható, amikor a tárgyalás lebonyolíthatósága egyébként nehézségekbe ütközne, a felek már nem tudnak kommunikálni egymással, feloldhatatlan ellentétek vannak a felek között. Ez egy strukturált folyamat, ahol a mediátor feladata összetett: egyrészt támogatást nyújt a feleknek a

¹¹ Kertész Tibor: *Mediáció a gyakorlatban*, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2010., 31.o.

¹² Csemáné Váradi Erika – a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának oktatója, az alternatív konfliktuskezelés és vitarendezés területén elismert szakember és oktató

¹³ Csemáné Váradi Erika: Az alternatív vitarendezési lehetőségek – módszerek és eljárások, In: *Miskolci Jogi Szemle* 14. évfolyam (2019) 1. különszám, 19-30. oldal, 22.o.

¹⁴ Kertész Tibor 1999 óta gyakorló mediátor, de trénerként és mentorként is működik, komoly szaktekintély a hazai mediáció területén, a transzformatív mediáció elkötelezett híve.

¹⁵ Kertész Tibor: *Mediáció a gyakorlatban*, 31.o.

konfliktushelyzet feloldásában, másrészt szükség esetén megakadályozza a konfliktushelyzet további eszkalációját.¹⁶ A hazai mediációval a tanulmány további fejezete foglalkozik még.

Bár a facilitáció és a mediáció több közös jellemzővel is bír, különbség van az alkalmazási körben, a facilitátor és a mediátor feladatában és a folyamat strukturáltságában is.¹⁷ A mediáció ugyanakkor már nem csupán egy módszer vagy technika, hanem a hazai jogalkotó által is elismert, tehát intézményesített alternatív vitarendezési eljárás.

Kifejezetten a fogyasztói jogviták rendezésének célját szolgálják az ugyancsak intézményesített *békéltető testületi eljárások* a hazai jogban, és azon belül is elkülönül a pénzügyi békéltetés szabály- és fórumrendszere¹⁸.

Végül a gazdasági jogviták alternatív rendezésének talán legismertebb és legnépszerűbb útja az *arbitráció*, azaz a döntőbíráskodás, amely a választottbíráóság intézményrendszerén keresztül valósul meg Magyarországon, és amelynek részleteit szintén a tanulmány egy külön fejezete taglalja.

III. 1. Nemzetközi és Uniós kitekintés

Mint a tanulmány korábbi részében jeleztem, a különböző eljárástípusok összehasonlításánál alapvetően a hazai, a magyar nemzeti szabályozás rendelkezésire kívánok támaszkodni, de tekintettel arra, hogy a gazdasági jogviták nagyon gyakran határon átnyúló viták, valamint tekintettel arra is, hogy a hazai megoldások többnyire nemzetközileg elfogadott standardokat követnek, vagy valamely jogharmonizációs kötelezettségnek kívánnak eleget tenni, megkerülhetetlen, hogy a tanulmány számba vegye a hazai szabályozás nemzetközi hátterét is és megemlítsen néhányat a nemzetközi vitarendezési fórumok közül.

A *befektetők és államok közötti alternatív vitarendezést* (ISDS – Investor-State Dispute-Settlement) az 1965-ben aláírt Washingtoni Egyezmény¹⁹ teszi lehetővé, melynek 1. cikke hozta létre a Beruházási Viták Rendezésének Nemzetközi Központját (ICSID – International

¹⁶ Csemáné Váradi Erika: Az alternatív vitarendezési lehetőségek – módszerek és eljárások, 22.o.

¹⁷ i.m.: uo.

¹⁸ A fogyasztói jogviták bíróságon kívüli rendezésére a békéltető testületek a pénzügyi fogyasztói jogviták tekintetében pedig a Pénzügyi Békéltető Testület szolgálnak, melyek működésének alapját a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény és a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény adják.

¹⁹ Az egyezmény hazánkban 1987. december 30-án lett kihirdetve - 1987. évi 27. törvényerejű rendelet az Államok és más államok természetes és jogi személyei közötti beruházási viták rendezéséről szóló, Washingtonban, 1965. március 18-án kelt Egyezmény kihirdetéséről.

Centre for Settlement of Investment Disputes). Az egyezmény alapján mód nyílik békéltetési eljárás és választottbíróági eljárás igénybevételére is²⁰.

A vállalkozások közötti vagy magánszemélyek és vállalkozások közötti kereskedelmi vitarendezés területén több jogforrásról, illetve jogot alakító termékről is szót kell ejteni.

Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága (UNCITRAL – United Nations Commission on International Trade Law) fontos szerepet tölt be a nemzetközi jogharmonizáció és jogegységesítés, valamint jogfejlesztés területén. Az UNCITRAL AVR eljárásokat érintő tevékenységének ehelyütt említendő eredményei az 1976-ban megalkotott Választottbíróági Mintaszabályzat (UNCITRAL Arbitration Rules), amely 2010-ben és 2013-ban is módosításra került, és az 1985-ben létrehozott Választottbíróági Mintatörvény (UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration), amelyet 2006-ban újítottak meg, és amely megújítás (egyebek mellett) szükségessé tette a jelenleg hatályos Vbt. megalkotását is. Az UNCITRAL-nak a mediációs eljárások egységesítése területén is fontos szerepe van: a 2002-ben elfogadott Nemzetközi kereskedelmi mediációs modelltörvény (Model Law on International Commercial Conciliation) módosítására 2018-ban került sor, ami a 2002-es modelltörvény kiegészítését és elnevezésének módosítását jelentette. A mintatörvény jelenlegi elnevezése: Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation. A modelltörvény célja, hogy segítséget nyújtson az államoknak a mediációs eljárásra vonatkozó jogszabályaik modernizálásában²¹. Ezen kívül az UNCITRAL még 1980-ban elfogadott egy mediációs mintaszabályzatot is (UNCITRAL Conciliation Rules). Ez a szabályzat egy olyan átfogó mediációs szabályrendszert alkot, amelyben a felek meg tudnak állapodni a kereskedelmi kapcsolataikból eredő konfliktusaik rendezése érdekében²².

Az alternatív vitarendezés területén az Európai Uniónak is vannak olyan jogforrásai, melyek a hazai szabályozás alakítását meghatározzák. Ebben a körben a közvetítésről szóló vagy közvetítési irányelvet²³ kell elsőként említeni, amely a határokon átnyúló vitákban, polgári és kereskedelmi ügyekben alkalmazandó, bár a (8) preambulumbekzdése szerint semmi nem akadályozza a tagállamokat abban, hogy ezeket a rendelkezéseket belföldi közvetítési

²⁰ A békéltetésre vonatkozó szabályokat a Washingtoni egyezmény III. fejezete, míg a Választottbíráskodásra vonatkozó rendelkezéseket annak IV. fejezete tartalmazza.

²¹ https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/modellaw/commercial_conciliation, megtekintve: 2020. április 30-án

²² forrás: <https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/contractualtexts/conciliation>, megtekintve: 2020. május 9.

²³ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2008. május 21-i 2008/52/EK IRÁNYELVE a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól (a továbbiakban közvetítési irányelv)

eljárásokban is alkalmazzák. Ezen kívül fontos még az ún. AVR irányelv²⁴ és az ún. OVR rendelet²⁵. Ez utóbbi két jogforrás a fogyasztói jogvitákat érinti.

Hosszú évekig érlelődött, hogy az Európai Unióban szabályozás szülessen a mediációval kapcsolatban, végül 2008-ban került elfogadásra a közvetítési irányelv, az ennek való megfelelésre a tagállamok hároméves türelmi időt kaptak, azaz 2011. május 21-ig kellett eleget tenniük az irányelvben foglalt kötelezettségeknek²⁶. Az irányelv (7) preambulumbekzdése szerint a közvetítés igénybevételének további támogatására és a közvetítést igénybe vevő felek számára támaszt nyújtó, kiszámítható jogi keret biztosítása érdekében szükség van különösen a polgári eljárás kulcsfontosságú szempontjaival foglalkozó keretjogszabályok bevezetésére. A magyar Kvtv. a közvetítési irányelvnél korábbi, 2002-es jogszabály.

A tanulmány a továbbiakban a magyar nemzeti jogszabályok alapján ismerteti a gazdasági jogviták AVR eljárások keretében történő rendezésének lehetőségeit, alapvetően a mediációs és a választottbírói eljárások tekintetében.

III. 2. A mediációs eljárások (közvetítés)

A hazai közvetítói eljárások úttörője az egészségügyi közvetítés volt, amelynek jogszabályi kereteit 2000-ben hozta létre a jogalkotó²⁷ a mediáció külföldi eredményeire hivatkozással²⁸. A közvetítói eljárás általános törvényi szabályozására két évvel később, 2002-ben került sor, így a hazai közvetítói eljárások alapját és jogszabályi háttérét a közvetítói tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény (a továbbiakban: Kvtv.) adja, amely mellett megmaradt az egészségügyi közvetítés önálló szabályozása, majd utóbb még megszületett 2006-ban a büntető ügyekben

²⁴ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2013/11/EU IRÁNYELVE a fogyasztói jogviták alternatív rendezéséről, valamint a 2006/2004/EK rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról (a továbbiakban: AVR irányelv)

²⁵ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 524/2013/EU RENDELETE a fogyasztói jogviták online rendezéséről, valamint a 2006/2004/EK rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról (a továbbiakban: OVR rendelet)

²⁶ Pók László Gábor: Érdemes-e kötelezővé tenni a mediációs eljárást? – A közvetítói eljárás gazdasági ügyekben való kötelezővé tételének vizsgálata, In: Szabó Péter - Gyengéné Nagy Márta (szerk.): Mediációs panorama II., Előadások a mediáció köréből, Máriabesnyő, 2015., Attraktor (147-157. o.), 152-153. o.

²⁷ Az egészségügyi közvetítói eljárásról szóló 2000. évi CXVI. törvény

²⁸ Az Eü. közvetítói tv. törvényjavaslatához fűzött általános indokolásban foglaltak szerint: „A közvetítói eljárás (külföldön ismert nevén: mediáció) hazánkban még alig ismert, általános törvényi szabályozására még nem került sor, részterületen is ez a törvény az első. Külföldi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a közvetítói eljárás hatékony konfliktuskezelési mód. Az Egyesült Államokban már több évtizede minden jogvitára kiterjedően működik a közvetítő közreműködésével történő konfliktusmegoldás lehetősége, az utóbbi évtizedekben Európa országaiban is elterjedt.”

alkalmazható közvetítés²⁹ és 2009-ben a hatósági közvetítés³⁰ szintén külön jogszabályokba foglalt szabályozása, jogi háttere.

III. 2. 1. A mediáció fogalma

A közvetítői tv., mint jogszabály tervezetének, azaz a törvényjavaslatnak az általános indoklásában kifejtettek szerint a polgári jogviták bíróságon kívüli rendezésére két módszer kínálkozik, az arbitráció és a mediációs típusú eljárások. Ezek főbb jellemzőinek ismertetését követően az indoklás a mediációval kapcsolatban az alábbiakat rögzíti. „A mediáció (közvetítés) tehát a konfliktus megoldásának útja, azaz olyan eljárás, amelyben a semleges, kompetens és a konfliktussal nem érintett személy (közvetítő) módszeres kommunikációs stratégia felhasználásával a vitában álló feleket olyan helyzetbe hozza, hogy a saját felelősségükre az általuk meghatározott célt, továbbá az egyezség létrehozásához vezető utat megtalálják, s így létrejöjjön a minden érintett számára elfogadható megegyezés. A megegyezés eltérő jogokat és kötelezettségeket is megállapíthat azoktól, amelyek a feleket egy bírósági eljárás során egyébként megilletnék.” Ennek a meghatározásnak az idézését azért tartottam fontosnak, mert úgy gondolom, nagyon szépen összefoglalja mindazt, ami a mediáció lényegét jelenti, és ami egyben meg is különbözteti azt a pusztán jogvita megoldását, lezárását jelentő eljárásoktól (én ezen eljárások közé értem az AVR eljárások közül a jelen tanulmányban említett békéltetést és a részletesen feldolgozott választottbírói eljárást is). Ilyen megkülönböztető jegynek gondolom a mediáció *konfliktus* megoldási útként való felfogását, a megoldás megtalálásában való *segítségnyújtást* és ehhez a *módszeres kommunikációs stratégia*, mint eszköz megjelölését, a *minden érintett számára elfogadható* megegyezés célként tételezését, valamint ebben a *felek saját felelősségének* hangsúlyozását. Az más kérdés, hogy a törvényjavaslat indoklásában foglaltak a jogszabály szövegében már nem feltétlenül, illetve nem minden elemükben jelennek meg.

A közvetítés jogszabályi definíciója a közvetítői tv. 2.§-ának rendelkezése szerint az alábbi: „A *közvetítés* e törvény alapján lefolytatott olyan sajátos permegelőző vagy bírósági, illetve hatósági eljárás befejezését elősegítő, *egyeztető, konfliktuskezelő, vitarendező eljárás, amelynek célja* - összhangban az 1. § (1) bekezdésében foglaltakkal - a vitában érdekelt felek kölcsönös megegyezése alapján a vitában nem érintett, harmadik személy (a továbbiakban:

²⁹ 2006. évi CXXIII. törvény a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről

³⁰ 185/2009. (IX. 10.) Korm. rendelet a hatósági közvetítésről

közvetítő) bevonása mellett a felek közötti *vita rendezésének megoldását tartalmazó írásbeli megállapodás létrehozása.*” Ez a definíció 2014. március 15-i hatállyal módosult a jelenlegi szövegére a „vagy bírósági, illetve hatósági eljárás befejezését elősegítő, egyeztető,” szövegrész betoldásával, és ekkor kerültek a jogszabályba a kötelező közvetítői eljárásra vonatkozó fejezet szabályai is. Eddig az időpontig tehát a jogalkotó is csak permegelőző (és csupán ennyiben a peres eljárás alternatíváját jelentő) eljárásként tekintett a mediációra. A jelenleg hatályos szövegű és fentiekben idézett definíció azonban már folyamatban lévő bírósági (vagy hatósági) eljárás esetén is alternatív lehetőségként kínálja a közvetítést. A jogszabályi meghatározás maga is visszautal a törvény céljaként a közvetítői tv. 1.§ (1) bekezdésében rögzítettekre, miszerint e törvény célja, hogy elősegítse a természetes személyek és más személyek személyi és vagyoni jogaival kapcsolatban felmerült azon polgári (és közigazgatási) jogviták rendezését, amelyekben a felek rendelkezési jogát törvény nem korlátozza³¹. A személyi és vagyoni jogokkal kapcsolatos polgári jogviták *rendezése* tágabb kört ölel fel, mint ezen jogoknak a Pp.1.§ (1) bekezdése és a Ptk. 1:6.§-a alapján bírói úton, polgári peres eljárásban történő érvényesítése. A jogok bírói úton történő érvényesítése ideális esetben csak a végső megoldás, az az út, amelynek igénybevétele az állam garantálja a személyek jogainak védelmét. A Kvtv. azonban a végső út igénybevétele előtt, és annak igénybevétele mellett is utat nyit a vita mediációs módszerrel történő rendezése előtt.

A mediáció azonban nem csupán egy a jogalkotó által definiált eljárás, hanem annál sokkal komplexebb folyamat, melynek célja nem kizárólag a felek között kialakult jogvita megállapodással történő rendezése. Egyrészt azért, mert nem csupán jogviták mediálhatók, másrészt azért, mert jogviták mediálása esetén is a jogviták mögött húzódó konfliktus rendezésére törekszik. Kertész Tibor a *Mediáció a gyakorlatban* című módszertani könyvében a mediáció alapfogalmainak tisztázása során a mediáció céljának ismertetése körében például egészen odáig eljut, hogy a mediáció céljaként a felek megállapodását tételező álláspont kritikájaként (kellő érveket felsorakoztatva) a következőket rögzíti. „A mediációnak tehát nem a megállapodás létrehozása a célja. A megállapodás a folyamat egyik eredménye csupán. A mediáció célja a kommunikáció, a tárgyalási stílus megváltoztatása, és a felek közötti bizalom felépítése annak érdekében, hogy a konfliktust kettejük együttműködésével megoldandó problémaként definiálják újra.”³² Érthető ugyanakkor, hogy amikor a jogalkotó – felismerve a

³¹ A közvetítői tv. célját rögzítő 1.§ (1) bekezdés szövege a „közigazgatási jogviták” szövegrésszel a 2017. évi L. tv. nyomán egészült ki, amely a közigazgatási perrendtartásról szóló törvény hatályba lépésével összefüggő módosítások körében érintette a közvetítői törvény több rendelkezését is. A kiegészítésre azzal összefüggésben került sor, hogy a közvetítés a közigazgatási perek tekintetében is lehetővé vált 2018. január 1-jétől.

³² Kertész Tibor: *Mediáció a gyakorlatban*, 67-68. o.

mediációs vitarendezés hatékonyságát – a közvetítői eljárásról szóló törvényt megszövegezte (majd a közvetítői eljárást a bírósági eljárás folyamatban léte alatt is elérhetővé tette, sőt bizonyos esetekben a feleket kötelezhetővé tette a mediációs eljárásban való részvételre), a közvetítés (mediáció) céljaként a vita rendezésének megoldását tartalmazó megállapodás létrehozását kodifikálta. Ez az eredmény ugyanis az, ami alkalmassá teszi a jogilag szabályozott közvetítői eljárást arra, hogy jogi értelemben is a peres eljárás alternatívája legyen. Egyértelmű azonban a közvetítés jogszabályi meghatározásának egyéb elemeiből és a törvényjavaslat korábban már idézett indokolásából is, hogy a jogalkotó is tisztában van a mediációnak a bíróság peres eljárásban alkalmazható eszközeitől lényegesen eltérő módszereket, technikákat felvonultató eszköztárával és a peres vitarendezéstől alapvetően eltérő szemléletével.

Azt pedig, hogy a jogalkotó milyen mértékig elkötelezett az alternatív vitarendezés ezen módjának népszerűsítése, illetve a bíróságon már ott lévő jogvita ezen alternatív útra terelése mellett, tökéletesen szemlélteti az, hogy a 2018. január 1-jétől hatályos Pp. a perindítás előtti egyezségi kísérlet (nemperes eljárás) sikertelensége esetén³³, valamint a peres eljárás során a perfelvétel lezárását követően³⁴ a bíró kötelességévé teszi, hogy tájékoztatást adjon a közvetítői eljárás lehetőségéről. Emellett a Pp. arra az esetre, ha annak sikerére esély mutatkozik, különösen, ha a felek bármelyike ezt kéri, szintén előírja a bíróság számára, hogy tájékoztassa a feleket a közvetítői eljárás lényegéről, igénybevételének lehetőségéről, feltételeiről és ezzel összefüggésben a szünetelés szabályairól³⁵.

A közvetítői eljárások lefolytatásának jogi kereteit rögzítő Kvtv. hatálya nem terjed ki a külön törvényben szabályozott más közvetítői vagy békéltetői eljárásra, továbbá a választottbírói eljárás során lefolytatandó közvetítésre, hacsak a hivatkozott külön törvény vagy az annak felhatalmazása alapján kiadott rendelet másként nem rendelkezik³⁶. A Kvtv. ezen kívül felsorolja azon pereket is, amelyekben közvetítői eljárásnak nincs helye, valamint azokat a jogalakítással kapcsolatos kérdésköröket, amelyekhez – annak ellenére, hogy az adott eljárásban vagy témában a közvetítői eljárás nem kizárt – mindenképpen a bíróság, illetve a közjegyző döntése szükséges³⁷. Mindezek alapján a polgári-gazdasági jogviták mindegyike tekintetében igénybe vehető közvetítői eljárás is, és ezen eljárások mindegyikére a Kvtv. rendelkezési irányadók. Ugyanakkor ezen jogviták során a bíró jelenleg nem kötelezheti a

³³ Lásd a Pp. 168.§ (5) bekezdését.

³⁴ Lásd a Pp. 195.§-át.

³⁵ Lásd a Pp. 238.§ (2) bekezdését.

³⁶ Lásd a közvetítői tv. 1.§ (2) bekezdését.

³⁷ Lásd a közvetítői tv. 1.§ (3) és (4) bekezdését.

feleket közvetítői eljárás igénybevételére, bár van olyan – a kötelező mediáció külföldi példáinak vizsgálatán alapuló – elemzés, amely szerint erősen megfontolandó a kötelező mediáció bevezetése a polgári/gazdasági ügyek szélesebb körére nézve is, ehhez a Kvtv. 2014. március 15. napjától hatályos szabályai megfelelő kereteket biztosítanak³⁸.

III. 2. 2. A piaci alapú mediáció és a bírósági közvetítés

A gazdasági jogviták rendezése érdekében a Kvtv. által általános jelleggel rendezett közvetítői eljárás (ún. piaci alapú mediáció) és a bírósági közvetítés is igénybe vehető. A kétféle közvetítői eljárás módszertanilag (a közvetítés szakmai szabályai szempontjából) nem tér el, mindössze abban különbözik egymástól, hogy bírósági közvetítés esetén a közvetítés a bírósági szervezetrendszeren belül valósul meg. A bírósági közvetítés igénybevételének feltétele, hogy peres vagy nemperes bírósági eljárás folyamatban legyen, hiszen ezen eljárás lefolytatása iránt a peres vagy nemperes bírósági eljárás felei terjeszthetnek elő kérelmet a Kvtv. 38/B.§ (3) bekezdése értelmében. Ugyanakkor a bírósági eljárás folyamatban léte alatt igénybe vehető közvetítés nem csak a bírósági, de az ún. piaci alapú közvetítés is lehet. A bírósági közvetítés mellett annak ingyenessége³⁹ szól, ami kissé egyenlőtlen versenyhelyzetet teremt a piaci alapú közvetítés szemszögéből szemlélve, ott ugyanis a közvetítő díját ki kell fizetni.

III. 2. 3. Milyen értelemben nyújt alternatívát a közvetítői eljárás egy gazdasági jogvita rendezése során a peres eljáráshoz képest? – A közvetítés és a bírósági eljárás viszonya, a végrehajthatóság

Bár a fentiekben jelzettek szerint a közvetítői eljárás során nem csupán a peresített vagy peresítendő, tehát a rendezésre váró jogvita, de az azt kiváltó konfliktus is rendezhető, a mediációs eljárásban a jogvitát lezáró megállapodás (vagy részmegállapodás) születhet, és ideális esetben születik is a felek között. Ennek a megállapodásnak a mediátor általi írásba foglalása és a felek általi aláírása szükséges, ez a megállapodás kötelező érvényességi kelléke a Kvtv. 35.§ (2) bekezdése szerint. A Kvtv. ugyan erről külön nem rendelkezik, de a közvetítői eljárásban megkötött megállapodás jogi értelemben a felek szerződésének minősül. A megállapodásban foglaltak teljesítése esetén tehát a felek jogvitája bírósági eljárás

³⁸ Pók László Gábor: Érdemes-e kötelezővé tenni a mediációs eljárást? – A közvetítői eljárás gazdasági ügyekben való kötelezővé tételének vizsgálata, In: Mediációs panoráma II., 156.o.

³⁹ A bírósági közvetítés az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. tv. 56.§ (4) bekezdése alapján illetékmentes.

igénybevétele nélkül rendeződik. Ez oka fogyottá teszi a peres eljárás megindítását, illetve amennyiben a felek a közvetítést a per folyamatban léte alatt veszik igénybe, úgy a per folytatását⁴⁰. Mivel a felek a megállapodást maguk alakították ki, nagyobb is az esélye annak, hogy az abban foglaltakat önként teljesítik, mint ha egy külső, harmadik fél által meghozott döntést (pl. ítéletet) kellene végrehajtaniuk. Ugyanakkor nincsenek a felek elzárva attól, hogy egy közvetítés eredményeként kötött megállapodást is kikényszeríthetővé tegyenek. Amennyiben a közvetítést a felek a bírósági eljárás folyamatban léte alatt veszik igénybe, akkor a közvetítői eljárásban megkötött megállapodást az egyezségi kísérletre vonatkozó eljárás esetében a Pp. 168.§ (5) bekezdése alapján a szünetelő eljárás folytatását kérve, míg per esetében a per bármelyik szakaszában (ha a per szünetelt, akkor egyúttal a per folytatását kérve) visszavihetik a bírósági eljárásba, és kérhetik annak egyezségi kísérletre történő bíróság általi jóváhagyását⁴¹, feltéve, hogy az megfelel a jogszabályoknak. A bíróság által jóváhagyott egyezség már ítélet hatályú határozat, és mint ilyen, végrehajtható. Arra az esetre pedig, ha a felek vitájukat még a perindítást megelőzően rendezték közvetítői eljárás keretében, a megállapodás végrehajtható határozattá válását a Pp. 167.§-a szerinti nemperes eljárásban (közvetítői eljáráshoz kapcsolódó egyezségi kísérlet keretében) tudják elérni, amelynek során a bíróság a Pp. 167.§ (4) bekezdése szerint a felek között létrejött egyezséget jegyzőkönyvbe foglalja és a Pp. egyezségekre vonatkozó rendelkezései szerint, vagyis a 239.§ alapján jóváhagyja, amennyiben az megfelel a jogszabályoknak.

A közvetítői eljárás bírósági eljáráshoz való viszonya kapcsán rögzítendő, hogy a közvetítésnek, nem akadály a folyamatban lévő peres eljárás. Ez magából a közvetítés jogszabályi definíciójából is következik, és a Pp. már hivatkozott rendelkezései alapján is nyilvánvaló. Ugyanakkor a jogalkotó rögzítette a Kvtv. 36. § (1) bekezdésében, hogy a közvetítői eljárásban létrejött megállapodás nem érinti a feleknek azt a jogát, hogy a vitás ügyben igényüket bírósági (vagy választottbírói) eljárás keretében érvényesítsék. Ez logikus is, hiszen a közvetítői eljárásban létrejött megállapodás az abban vállaltak önkéntes teljesítése hiányában nem kikényszeríthető, nem végrehajtható. Tehát ha annak önkéntes végrehajtására nem kerül sor, vagy azzal egyező tartalommal a felek nem kötnek bíróság által jóváhagyott

⁴⁰ A per megszűnésére sor kerülhet akár akként, hogy a felek közösen kérik a per megszüntetését, akár úgy, hogy a felperes az alperes jóváhagyásával eláll a keresetétől, illetve amennyiben a közvetítői eljárás vagy bírósági közvetítés igénybevétele a per szünetelése mellett került sor, úgy a felek nem kérik a per folytatását, azt a Pp. szerinti 4 hónap, illetve az 1952-es Pp. szerinti eljárás esetén 6 hónap elteltével hagyják megszűnni.

⁴¹ A közvetítői eljárásban kötött egyezség jóváhagyásának alapja is a Pp. 239. §-a, amely egyezségi kísérlet esetén a Pp. 168.§ (1) bekezdésnek utaló szabálya alapján a 167.§ (4) bekezdésének rendelkezése folytán alkalmazandó.

egyezséget, akkor a közvetítői eljárásban „rendezett” igény valójában rendezetlen marad, tehát kell, hogy igényét (az egyébként bírói útra tartozó vagyoni vagy személyi jogát) a fél érvényesíthesse. Kérdésként merül fel azonban ezzel összefüggésben, hogy a közvetítői eljárásban egyébként megkötött megállapodás a felek szerződéséként a perben minek minősül, milyen megítélés alá esik, feltárható-e ott egyáltalán. Megítélésem szerint igen. Bár a Kvtv. a 36.§ (2) bekezdésében rögzíti, hogy (ha törvény másként nem rendelkezik és a felek másként nem állapodtak meg) a közvetítői eljárás befejezését követően indult bírósági vagy választottbírói eljárásban a felek nem hivatkozhatnak a másik fél által, a vita lehetséges megoldásával összefüggésben a közvetítői eljárásban kifejtett álláspontra, javaslatra, és a másik félnek a közvetítői eljárásban tett elismerő, joglemondó nyilatkozatára, azt azonban nem tiltja, hogy a közvetítői eljárásban (kötelező írásbeli alakhoz kötötten, bár csak egyszerű magánokirati formában) létrejött megállapodásra hivatkozzanak. Az vita tárgyát képezheti (jogértelmezési kérdés), hogy mi a helyzet akkor, ha a mediáció eredményeként létrejött megállapodás maga tartalmaz elismerő vagy joglemondó nyilatkozatot, de megítélésem szerint a tiltás az egyoldalú jognyilatkozatokra vonatkozik, a létrejött megállapodásba foglalt ilyen tartalmú nyilatkozat azonban már nem tekinthető egyoldalú nyilatkozatnak, hiszen az a felek kölcsönös megállapodásának a része. Ezt az értelmezést erősíti továbbá az a körülmény is, ahogyan a jogalkotó a közvetítői eljárás tényét az igény elévülésével, azaz bíróság előtti érvényesíthetőségével összefüggésben kezeli. A Kvtv. 31.§ (2) bekezdése szerint ugyanis a közvetítői eljárás megindítása az elévülést megszakítja ugyan, de az eljárás eredményétől függően vagy az elévülés nyugvására, vagy az elévülés megszakítására vonatkozó rendelkezéseit kell a Ptk.-nak alkalmazni. Amennyiben a közvetítői eljárás megállapodással zárult, az elévülés megszakítására vonatkozó szabályok, míg az eljárás eredménytelensége esetén az elévülés nyugvására vonatkozó rendelkezések irányadók. A közvetítői eljárásban született megállapodást tehát a jogalkotó is a Ptk. 6:25.§ (1) bekezdése szerinti valamely elévülést megszakító jogi ténynek kezeli, és megítélésem szerint ez a megállapodás érvényes szerződéséként a b) pont szerinti esetkörrel azonosítható is, hiszen valójában a felek között korábban keletkezett kötelelem megegyezéssel történő módosításának vagy a felek között létrejött polgári jogi egyezségnek minősül. A megállapodást a felek maguk kötik, a mediátor csupán hozzásegíti őket annak megkötéséhez. Ezen kívül a megállapodás ténye azért sem tartható titokban, mert a Ptk. 6:25.§ (2) bekezdése szerint az elévülés megszakításától vagy az elévülést megszakító eljárás jogerős befejezésétől az elévülés újból kezdődik. A mediáció eredményeként kötött megállapodást tehát akár az elévülést megszakító eseménynek, akár az elévülést megszakító eljárás befejezésének tekintjük, a megállapodás létrejöttének ténye

mindenképp igazolásra szorul a perben, ami a megállapodásra vonatkozó titoktartási kötelezettség előírása esetén nem lenne lehetséges. Az pedig a megállapodás perbeli megítélésének függvénye, hogy a korábban megállapodást kötő, ám igényét ennek ellenére mégis perben érvényesítő fél elérhet-e a perben többet, mint amiben a közvetítői eljárás során megállapodott, illetve hogy az ellenérdekű fél a megállapodásban rögzített pozíciójához képest tud-e eredményesen védekezni.

III. 2. 4. A közvetítői eljárás folyamata

Arra vonatkozóan, hogy egy közvetítői eljárásban pontosan mi történik, a Kvtv. csupán néhány keretszabályt, illetve alapvető jellegű rendelkezést tartalmaz, az eljárás lefolytatásának részleteit a szakma szabályai határozzák meg. Az eljárás részleteit nem csak a közvetítendő eset, de az adott eljárásban alkalmazott megközelítési mód is meghatározza. A közvetítés szakirodalma alapvetően négyféle megközelítési módot különböztet meg: az evaluatív, a facilitatív, a narratív és a transzformatív mediációt.

Nyilván a gazdasági jogviták közvetítői eljárásban való rendezése tipikus esetben nem ugyanazt a megközelítési módot igényli, mint mondjuk egy olyan valóper mediálása, ahol gyermekelhelyezési kérdések is terítéken vannak, és ahol a felek között a kommunikáció is problémás az érzelmi kérdések miatt. Ugyanakkor a gazdasági jogvita mögött is állhatnak olyan emberi és egyéb konfliktusok, amelyek a nem tipikusan gazdasági ügyekben megszokott technikák alkalmazását teszik szükségessé az adott ügyben történő közvetítés során. Amellett a gazdasági jogvita és a jogvita alapjául szolgáló jogviszony jellege⁴² is meghatározza, hogy melyik megközelítési mód, vagy milyen stratégia alkalmazása célszerű.

Az eljárás lényege mindenesetre az, hogy a vitában álló felek maguk rendezik a vitát, ők hozzák meg a megoldást, a konfliktus feloldását jelentő döntést. A közvetítő, mint harmadik fél csupán segítő szerepet tölt be ebben a folyamatban. Éppen ezért nem kell, hogy az adott téma vagy jogterület szakértője legyen, a konfliktuskezelés és az eljárás megfelelő mederben tartása az ő feladata és felelőssége. Ezzel együtt evaluatív megközelítési mód esetén a mediátor a vitatott kérdés elismert szakértője is, ilyenkor véleményt is formál és tanácsot is adhat, ezzel is

⁴² Nem mindegy, hogy tartós jogviszonyról van szó, ahol az együttműködés a felek között a jövőben is fennmarad, vagy egy egyszeri ügylet az, amiből a jogvita ered. Annak is jelentősége lehet, hogy milyen piaci szereplő az, amely a jogvitában érintett (melyik, milyen jellemzőkkel bíró piacon végzi tevékenységét és ott milyen a piaci helyzete), mivel ez nagymértékben meghatározza a vitás felek alapvető érdekeit és pozícióit is.

hozzásegítve a feleket a megállapodáshoz⁴³. A tanácsadás a mediáció semelyik más módjánál nem megengedett, de gazdasági jogviták esetén, ahol eldöntendő szakkérdés is van, akár az evaluatív mediáció is eredményes lehet.

Az eljárásnak nem része a bizonyítás, legalábbis semmiképpen nem abban az értelemben, mint ahogyan az egy peres eljárásban vagy akár csak a békéltető testület előtti eljárásban (az okirati bizonyítékok alapján) jelentőséggel bír, hiszen nem kell az eljárásban résztvevő harmadik felet meggyőzni ennek vagy annak a félnek az igazáról, ugyanakkor – és ez a gazdasági jogviták esetében hangsúlyosabb szerepet kaphat – lehetőség van az eljárásba szakértő vagy olyan más harmadik személy bevonására, aki a vitás ügy körülményeiről tudomással bír⁴⁴. Ennek célja, jelentősége az, hogy a feleket hozzásegítse az általuk meghozandó döntéshez. Egyrészt értékelhetik, hogy a beszerzett szakvélemény és az elhangzott nyilatkozatok alapján vajon milyen esélyeik lennének egy perben, másrészt a vitás ügy körülményeiről tudomással bíró más személyek meghallgatása alapján – tekintettel arra, hogy ők nem feltétlenül a peres eljárásbeli tanú⁴⁵ szerepét töltik be – felmérhetik, hogy vitájuk milyen hatással van más személyekre, akik szintén érintettjei lehetnek a konfliktusnak, és ez ugyancsak hozzásegítheti őket a legmegfelelőbb megoldás megtalálásához.

III. 3. A választottbíráskodás

A tanulmány további részében az AVR eljárások közül a választottbírói eljárással kívánok foglalkozni, ezt tekintem a tanulmány központi témájának is. Ennek indoka, hogy ez az eljárás áll a legközelebb a bírósági eljáráshoz, és megítélésem szerint annak a „legteljesebb” alternatívája. Ezalatt azt értem, hogy mindazokat a jellemzőket hordozza, ami miatt általában bírósághoz szokás fordulni: a *jogvitát* véglegesen rendez, *végrehajtható határozatot* eredményez és a megegyezésre képtelen felek *másra bizzák* a döntést. Úgy gondolom, hogy a klasszikus gazdasági jogviták tekintetében Magyarországon még mindig ez a legelfogadottabb AVR eljárás.

⁴³ Kertész Tibor: Mediáció a gyakorlatban, 99. o.

⁴⁴ Lásd a Kvtv. 33. és 34. §-át.

⁴⁵ A tanúbizonyítás a perben a jogvita eldöntése szempontjából releváns tények igazolásának célját szolgálja, a tanú egy bizonyítási eszköz, nincs jelentősége a tanú véleményének, érzelmeinek, csupán a ténytudomása bír jelentőséggel.

III. 3. 1. A választottbíráskodás fogalma

„A választottbíróvási kikötés szerződésen alapuló bíróváasztás: az érintett felek akaratuk kölcsönös és egybehangzó kifejezésével abban állapodnak meg, hogy jogvitájuk eldöntését a választottbíróvási bízák, ezzel együtt a rendes bíróságok eljárását mellőzik.” – így fogalmazott a Kúria polgári-gazdasági jogegységi tanácsa a 3/2013. Polgári jogegységi határozata indokolásának IV. pontjában, mely jogegységi határozat a fogyasztói szerződésben az általános szerződési feltételen, vagy egyedileg meg nem tárgyalt feltételen alapuló választottbíróvási kikötés tisztességtelenné nyilvánításáról szólt. A jogegységi határozat még a korábbi választottbíróvási törvény⁴⁶ hatálya alatt született, az azóta hatályba lépett Vbt. fogyasztói szerződésből eredő jogvita esetén eleve ki is zárja a választottbíróvási eljárást⁴⁷.

A Vbt. (szemben elődjével) az értelmező rendelkezések körében a választottbíráskodást maga is definiálja. A 3.§ (1) bekezdésének 1. pontja szerint a „választottbíráskodás: kereskedelmi jogviszonyokban felmerült jogvitáknak állami bírósági peres eljárás helyett a felek által választott eljárásban történő eldöntése, akár eseti, akár állandó választottbíróvási intézmény folytatja le az eljárást”. Kereskedelmi kifejezés alatt pedig a Vbt. 3.§ (1) bekezdésének 7. pontja szerint minden kereskedelmi vagy gazdasági, szerződéses vagy szerződésen kívüli jogviszonyt érteni kell. Ezzel a Vbt. – eltérően az elődjétől – a kereskedelmi ügy fogalmát nem alanyi, hanem tartalmi oldalról közelíti meg⁴⁸. Így lehetővé vált választottbíróvási eljárásának kikötése akár két magányszemély között is. Ennek megfelelően a jogszabály a választottbíróvási szerződés fogalmát is úgy határozza meg a 8. § (1) bekezdésben, hogy az „a felek megállapodása, amelyben meghatározott - akár szerződéses, akár szerződésen kívüli - jogviszonyukból keletkező, köztük már felmerült vagy a jövőben felmerülő minden vagy valamely konkrétan meghatározott vitát választottbíráskodásnak vetnek alá. A választottbíróvási szerződés lehet más szerződés része (azaz választottbíróvási kikötés) vagy önálló szerződés”. A jogszabály értelmében⁴⁹ ugyanakkor nincs helye választottbíróvási eljárásnak fogyasztói szerződésből eredő jogvita esetén, valamint a Pp. Hetedik részében

⁴⁶ 1994. évi LXXI. törvény a választottbíráskodásról

⁴⁷ Lásd a Vbt. 1.§ (3) bekezdését.

⁴⁸ A Vbt. törvényjavaslatának az 1-3.§-hoz fűzött részletes indokolása alapján

⁴⁹ Lásd a Vbt. 1.§ (3) bekezdését.

szabályozott különleges eljárásokban⁵⁰ és a közigazgatási perrendtartás⁵¹ hatálya alá tartozó eljárásokban elintézendő ügyekben.

A választottbíróóság eljárásának választása tehát valóban szerződésen alapuló bíróválasztást, és fórumválasztást jelent. Ahogyan a választottbíróóság a felek egyező akaratával (választottbíróósági szerződés) választható, ettől a választástól egyező akarral el is térhetnek a felek, és elismerhetik a rendes bíróság eljárási jogosultságát is. Ez – mint az a később még kifejezőbben látható lesz – úgy is megvalósulhat, hogy a választottbíróósági szerződés ellenére a jogvitát az egyik fél a rendes bíróság elé viszi, a másik fél pedig az eljárás ellen nem tiltakozik.

A választottbíróósági eljárás választása esetén a döntést ugyan a feleken kívülálló harmadik személy hozza meg, de azért sokkal több befolyása van a feleknek a döntéshez vezető eljárásra, mint a bírósági peres eljárásban. A választottbíróósági eljárás esetén ugyanis a bírósági eljáráshoz képest a felek kezébe kerül a vitarendezési fórum megválasztása, azt magával a választottbíróósági szerződés megkötésével kijelölik. Ezen kívül a felek kezébe kerül az eljáró bíró(k) megválasztása⁵², a követendő eljárás szabályainak⁵³ meghatározása és nyelvének⁵⁴ megválasztása, a választottbíráskodás helyének⁵⁵ kijelölése és az eljárás megindítása időpontjának⁵⁶ meghatározása, valamint az alkalmazandó jog megválasztása is⁵⁷. Ez utóbbi, tehát az alkalmazandó anyagi jog megválasztása a szerződéses szabadságból következően a rendes bíróság előtti eljárásban is lehetséges, ha a felek azt szerződésükben rendezték, de ez a lehetőség a választottbíróósági eljárás keretében a felek számára a szerződésen kívüli jogviszonyok esetén is adott. A Vbt. a fentiek szerint felek által meghatározható kérdésekben is tartalmaz azonban a felek megállapodásának hiányában alkalmazandó diszpozitív rendelkezéseket a választottbíróósági eljárás lefolytatására vonatkozóan.

⁵⁰ A Pp. Hetedik részében szabályozott különleges eljárások: a személyi állapotot érintő perek (gondnoksági perek, házassági perek, származási perek, szülői felügyelettel kapcsolatos perek, örökbefogadás felbontásával kapcsolatos perek), a kiskorú gyermek tartása iránt indított perek, az egyes személyiségi jogok érvényesítése iránt indított perek, a munkaügyi perek, a végrehajtási perek és a jegyző birtokvédelmi ügyben hozott határozatának megváltoztatása iránt indított perek.

⁵¹ 2017. évi I. törvény a közigazgatási perrendtartásról

⁵² Lásd a Vbt. 11. – 16. §-ainak rendelkezéseit.

⁵³ Lásd a Vbt. 30.§ (1) bekezdését.

⁵⁴ Lásd a Vbt. 33.§ (1) bekezdését.

⁵⁵ Lásd a Vbt. 31.§ (1) bekezdését.

⁵⁶ Lásd a Vbt. 32.§-át.

⁵⁷ Lásd a Vbt. 41.§ (1) bekezdését.

III. 3. 2. Eseti és állandó választottbírótság

A hatályos Vbt. alapján ma Magyarországon választottbíráskodás esetén eljárhat eseti (ad hoc) vagy állandó választottbírótság a felek megállapodásának megfelelően. Az eseti választottbírótságot az állandó választottbírótságtól általában az különbözteti meg, hogy míg az eseti választottbírótság jellemzően egy konkrét jogvita eldöntése érdekében alakul, így a működését kiszolgáló szervezetrendszerrel, működési szabályzattal és székhellyel sem rendelkezik, addig az állandó választottbírótság mindezekkel bír. Az eseti választottbírótság a jogvita lezárásával meg is szűnik. A Vbt. állandó választottbírótságra vonatkozó XII. fejezete kivételével a Vbt. rendelkezései az eseti és az állandó választottbírótságra egyaránt vonatkoznak, így a választottbírótsági tanács megalakulására és eljárására a felek megállapodása hiányában megfelelő törvényi rendelkezések vannak, amelyek azonban az eljárás folyamata tekintetében csupán keretszabálynak tekinthetők. Az eseti választottbíráskodásról sok információval erre vonatkozó nyilvántartások hiányában nem rendelkezünk. Az az állítás azért minden bizonnyal megállja a helyét, hogy a választottbíráskodás választása esetén általánosnak az állandó választottbírótságok eljárása mondható.

Mindenesetre 1994-ben négy budapesti ügyvéd megalkotott egy – a Budapesti Ügyvédi Kamara elnöksége által is véleményezett – mintaszabályzatot, amelynek „megalkotása lehetővé teszi, hogy a Budapesti Ügyvédi Kamara tagjai közül bárki lehessen választottbíró, és így a felek választottbírótsági kikötés esetén eldönthessék, hogy a gazdasági kamarai intézményes, vagy ezen mintaszabályzat szerinti eseti választottbíráskodás mellett kívánják jogvitáikat rendezni”.⁵⁸ A módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt mintaszabályzat a Budapesti Ügyvédi Kamara honlapján jelenleg is megtalálható⁵⁹.

A magyarországi állandó választottbíráskodás tekintetében a 2018. január 1-jétől hatályos Vbt. új helyzetet teremtett, módosította a választottbírótsági intézményrendszert. Míg a korábbi választottbírótsági törvény alapján⁶⁰ állandó választottbírótságot országos gazdasági kamara hozhatott létre, illetve több országos gazdasági kamara közösen is létrehozhatott állandó választottbírótságot, addig a Vbt. 59.§-a értelmében Magyarországon jelenleg a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Állandó Választottbírótság (a Vbt. szóhasználatával: Kereskedelmi Választottbírótság), valamint a speciális hatáskörű Sport Állandó Választottbírótság, mely a Magyar Olimpiai Bizottság keretein belül működik, és az

⁵⁸ A Budapesti Ügyvédi Kamara honlapján található információk alapján és onnan idézve, forrás:

<http://www.bpugyvedikamara.hu/per-nelkul/ugyvedek-mint-valasztott-birak/>, megtekintés: 2020. április 30.

⁵⁹ <http://kozvetetel.bpugyvedikamara.hu/index.php/s/UI29HE8EUtcH97h#pdfviewer>, letöltés: 2020. április 30.

⁶⁰ Lásd az 1994. évi LXXI. tv. a 2.§ (1) bekezdését.

ugyancsak speciális hatáskörű Nemzeti Agrárkamara mellett működő Választottbíróság létezik. Mindez azt jelenti, hogy 2018. január 1. napjával megszűnt a Pénz-és Tőkepiaci Állandó Választottbíróság, valamint az Energetikai Állandó Választottbíróság, ezek gyakorlatilag beolvadtak a Kereskedelmi Választottbíróságba, folyamatban lévő ügyeik is a Kereskedelmi Választottbírósághoz kerültek.⁶¹ Mindez a korábbi Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Állandó Választottbíróság szervezeti megújulásával is együtt járt.⁶²

Mindhárom jelenlegi állandó választottbíróság a Vbt. eljárási szabályai adta keretek között megalkotott saját eljárási szabályzata szerint jár el. Az eljárási szabályzatok a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara⁶³, a Magyar Olimpiai Bizottság⁶⁴, valamint a Nemzeti Agrár Kamara⁶⁵ honlapjain megtalálhatók.

III. 3. 3. A választottbírósági eljárás, mint a per alternatívája: a választottbírósági eljárás bírósági eljáráshoz való viszonya és a végrehajthatóság kérdése

A nemzetközi és a magyar szakirodalom a választottbíráskodás előnyeként az alábbiakat szokta kiemelni⁶⁶: semlegesség, speciális szakértelem, gyorsaság, rugalmasság, bizalmasság és a választottbírósági ítélet végrehajthatósága. Nehéz ugyanakkor általánosságban megítélni, azt, hogy a választottbírósági eljárás költségesebb-e vagy a bírósági eljárás, ez ugyanis több tényezőtől függ, ráadásul a két eljárás költség szerkezete is teljesen eltérő.

III. 3. 3. 1. A bírósági perhez való viszony

Folyhat-e ugyanazon követelés tárgyában eljárás egyszerre rendes bíróság és választottbíróság előtt? Álláspontom szerint ezek egymást kölcsönösen kizáró eljárások kellene, hogy legyenek, mivel azonos eredményre vezetnek, hiszen államilag elismert, a jogvitát véglegesen rendező végrehajtható határozatot eredményeznek. Mégis a hatályos szabályok alapján előfordulhat, hogy az eljárások párhuzamosan folynak.

⁶¹ Lásd a Vbt. 67.§-át.

⁶² Lásd a Vbt. 60-61.§-át.

⁶³ <https://mkik.hu/mkik-vb-eljarasi-szabalyzat2019-09-01> , megtekintve: 2020. április 20-án

⁶⁴ <http://olimpia.hu/sport-allando-valasztottbirosag-> , megtekintve: 2020. április 20-án

⁶⁵ <https://www.nak.hu/kamarai/1993-vb-eljarasi-szabalyzat-elfogadott-2017-12-20> , megtekintve: 2020. április 20-án

⁶⁶ Boronkay Miklós – ifj. Wellmann György: A választottbíráskodás helyzete Magyarországon, MTA Law Working Papers, 2015/12 (MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont), 3-6. oldalon írottak alapján

A Vbt. 9.§-ának (1) és (2) bekezdései rendes bíróság előtt választottbírói szerződés tárgyát képező ügyben a keresetlevéllel megindított, illetve a fizetési meghagyásos eljárásból ellentmondás folytán perré alakult eljárásban írják elő a bíróság számára az eljárás megszüntetését, de csak arra az esetre, ha azt az alperes legkésőbb az írásbeli ellenkérelmében kérte, feltéve, hogy a bíróság nem ítéli meg úgy, hogy a választottbírói szerződés nem jött létre, érvénytelen, hatálytalan vagy betarthatatlan. Ez a rendelkezés azt jelenti, hogy a választottbírói hatáskörrel összefüggő „hatásköri” kifogását az alperes a rendes bíróság előtt megindított perben legkésőbb az írásbeli ellenkérelem előterjesztésekor teheti meg, a bíróság pedig a választottbírói hatáskörére hivatkozással csak a megfelelő határidőben előterjesztett kérelem esetén szüntetheti meg az előtte folyamatban lévő peres eljárást. Vagyis az egyszer már megkötött választottbírói szerződés ellenére a felek egyező akarattal akár hallgatólag, illetve ráutaló magatartással is (a felperes a rendes bíróság előtt érvényesíti választottbírói útra tartozó igényét, az alperes pedig a megadott határidőben az ellen nem tiltakozik) eltérhetnek. A bíróságnak pedig – annak ellenére, hogy a Pp. közlönyben megjelent szövege még ezt lehetővé tette⁶⁷ – a hatályos Pp. szerint nincs lehetősége az előtte folyamatban lévő eljárást hivatalból megszüntetni vagy még az alperes nyilatkozatának bevétele előtt a keresetlevelet visszautasítani a választottbírói hatáskörre tekintettel. Korábban a keresetlevél idézés kibocsátás nélküli elutasítására lehetőség volt, de az elutasítás akkor sem az 1952-es Pp., hanem a korábbi választottbírói törvény rendelkezésein alapult. Ennek a megoldásnak talán az lehet az indoka, hogy a felek szerződése által választottbírói elé utalható ügyek mind olyan ügyek, amelyek a Ptk. 1:6. §-a szerint (ha törvény eltérően nem rendelkezik) bírói útra, és így a Pp. 1.§ (1) bekezdése értelmében a Pp. szerint lefolytatandó bírósági eljárásra tartoznak (feltéve, hogy törvény nem rendel el eltérő szabályok alkalmazását). Abban az esetben, ha a felek választottbírói szerződést kötöttek, akkor törvény, még hozzá a Vbt. annyiban eltérően rendelkezik, hogy a bírósági eljárás helyett lehetővé teszi a választottbírói eljárást. A Vbt. azonban meglátásom szerint csak lehetővé teszi a választottbírói eljárást, de nem teszi kötelezővé azt. Nincs olyan rendelkezése ugyanis a Vbt.-nek, ami azt mondaná, hogy választottbírói szerződés esetén a jogvitában a választottbírói bíróságnak kell (és csak annak lehet) döntenie. A választottbírói szerződés kapcsán a jogalkotó úgy fogalmaz, hogy abban a felek alávetik vitájukat a választottbíráskodásnak⁶⁸, a választottbíráskodás meghatározásakor

⁶⁷ A Pp. 176.§ (1) bekezdés b) pontját még hatályba lépését megelőzően módosította a 2017. évi CXXXVI. törvény 96.§ g) pontja a módosító törvényjavaslathoz fűzött indokolás szerint annak érdekében, hogy a Pp.-hez képest utóbb elfogadott Vbt. 9.§ és a Pp. 176.§ (1) bekezdés b) pontja közötti összhangot megteremtse.

⁶⁸ Lásd a Vbt. 8.§ (1) bekezdését.

pedig úgy fogalmaz, hogy az a jogvitáknak „állami bírósági peres eljárás helyett” a felek által választott eljárásban történő eldöntése⁶⁹. Kérdés, hogy önmagában ebből a választottbíráskodásra vonatkozó definícióból egyéb kötelező jogszabályi rendelkezés hiányában levonható-e az a következtetés, hogy választottbíráskodás (azaz folyamatban lévő választottbíróági eljárás) esetén a rendes bírósági eljárásnak nincs helye. Az alább kifejtendők szerint hajlok arra a megállapításra, hogy erre a kérdésre nemleges választ kell adni.

A Vbt. 9.§ (3) bekezdése kifejezetten úgy rendelkezik, hogy a választottbíróági eljárás megindításának, folytatásának, illetve a választottbíróági határozat meghozatalának nem akadály a bíróság előtt folyamatban lévő eljárás. A rendes bíróság előtt benyújtott választottbíróági útra tartozó keresetlevél a perfüggőségre hivatkozással sem utasítható vissza, illetve az eljárás erre utalással sem szüntethető meg, mivel a Pp. 176.§ (1) bekezdés d) pontjának az a fordulata, miszerint „a felek között ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog iránt indított más perben a perindítás joghatása már beállt”, csak a Pp. szerint rendes bíróság előtt folyó eljárások tekintetében értelmezhető, a választottbíróág előtti eljárás nem vonható ebbe a körbe (a Vbt. a per és a perindítás hatályának beállása kifejezéseket nem ismeri). Vagyis a két eljárás folyhat párhuzamosan, ennek eljárásjogi akadály a nincs. Ezt a Vbt. 9.§-ához fűzött miniszteri indokolás is megerősíti⁷⁰.

Más a helyzet ugyanakkor álláspontom szerint, ha a választottbíróági eljárásban már ítélet is született. Ebben az esetben ugyanis véleményem szerint az azonos tárgyban folyamatban lévő rendes bíróság előtti peres eljárást ítélt dologra hivatkozással meg kell szüntetni, mivel a Pp. 176.§ (1) bekezdés d) pontja második fordulatának megfelelően a felek között ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog már jogerősen elbírálásra került. Itt álláspontom szerint nincs jelentősége annak, hogy erre az elbírálásra nem más perben, hanem választottbíróági eljárásban került sor, mivel a Vbt. 53.§ (1) bekezdése szerint a választottbíróági ítélet hatálya ugyanaz, mint a jogerős bírósági ítéleté. És ez nem csak azt jelenti, hogy a határozat végrehajtható (ahogyan erre a Vbt. 53.§ (1) bekezdésének második fordulata is utal), hanem azt is, hogy az elbírált jogvita tárgyában hozott választottbíróági döntés ítélt dolgot teremt. Ezt támasztja alá az is, hogy a Vbt. 54.§-a értelmében a választottbíróági ítélet végrehajtása sem tagadható meg azon az alapon, hogy a rendes bíróság

⁶⁹ Lásd a Vbt. 3.§ (1) bekezdés 1. pontját

⁷⁰ A Vbt. törvényjavaslatának részletes indokolása a 9.§ kapcsán a következőt rögzíti: „Annak érdekében, hogy a választottbíróági eljárás ne szenvedjen késedelmet, az a körülmény, hogy valamelyik fél a választottbíróági szerződés tárgyát képező követelés érvényesítése iránt rendes bíróság előtt pert indít, a törvény alapján sem akadály annak, hogy a másik fél közben a választottbíróághoz forduljon.”

is hozott már ugyanabban a tárgyban jogerős határozatot (a végrehajtás megtagadási okokról később még lesz szó).

A fent kifejtettek sem adnak azonban választ arra a kérdésre, hogy mi a helyes eljárás akkor, ha az ugyanazon jogvita tárgyában párhuzamosan folyó rendes bíróság előtti per és választottbírósági eljárás közül a perben születik hamarabb jogerős ítélet, mint ítélet a választottbírósági eljárásban. Álláspontom szerint ilyenkor a választottbíróság kell, hogy megszüntesse a maga eljárását a Vbt. 45.§ (2) bekezdés d) pontja alapján, hiszen az eljárás folytatására nincs szükség. Az eljárás célja ugyanis a jogvita eldöntése, amely cél abban az esetben megvalósult, ha a jogvita tárgyában már jogerős és ekként végrehajtható bírósági ítélet született, így a választottbírósági eljárás folytatása szükségtelen. Jogerős bírósági ítélet hiányában azonban az eljárás folytatásához fűződhet érdek, nevezetesen, hogy hamarabb jussanak a felek végrehajtható ítélethez, mint az állami igazságszolgáltatás útján.

Nézetem szerint ugyanakkor átgondolásra érdemes az is a párhuzamosan folyó bírósági és választottbírósági eljárások kapcsán, hogy – mivel a választottbírósági tanács saját hatásköréről maga dönthet – a párhuzamosságot és az ezzel járó költség és munkateher növekedést elkerülendő nem jelent-e megoldást az, ha a választottbíróság a saját hatáskörének vizsgálatakor a megindult polgári pert – abban az esetben, ha ott az alperes perbe bocsátkozott – a választottbírósági szerződés módosításának vagy megszüntetésének minősíti és erre tekintettel saját hatáskörének hiányát állapítja meg, egyúttal eljárást megszüntető végzést hoz (Vbt. 45.§ (2) bekezdés d) pont⁷¹). Mert igaz ugyan, hogy a választottbírósági szerződést a Vbt. 8.§ (2) bekezdése szerint írásba kell foglalni, ebből pedig (a Ptk. szerint) az következik, hogy a szerződés módosítása vagy megszüntetése is csak írásban lehetséges, de maga a Vbt. rendelkezik úgy a 8. § (4) bekezdésében, hogy a választottbírósági szerződést írásban megkötöttnek kell tekinteni akkor is, ha a választottbíróság elé utalásra irányuló nyilatkozatában vagy kereseti kérelme előadásában a fél állítja a választottbírósági szerződés létét, és a másik fél azt nem vitatja. Ezzel analóg módon pedig a választottbírósági szerződés módosításának vagy megszüntetésének kell tekinteni azt az esetet is (bár itt az írásbeliség valójában nem teljesül), ha a felperes a keresetlevelében a rendes bíróság hatáskörét állítva a korábban megkötött választottbírósági szerződés ellenére igényét rendes bíróság előtt perben érvényesíti, és a másik fél, mint alperes ezt nem vitatva a per megszüntetését írásbeli

⁷¹ A Kereskedelmi Választottbíróság Eljárási szabályzata a 46.§ (1) bekezdésének g) pontjában maga is rögzíti a Vbt. 45.§ (2) bekezdés d) pontja szerinti eljárás megszüntetési okot, a hatáskör hiányára alapított eljárás megszüntetési okot külön pontban, a 46.§ (1) bekezdésének c) pontjában rögzíti. A Vbt. ilyen eljárás megszüntetési okot önállóan nem ismer.

ellenkérelmében nem kéri a választottbírói szerződés fennállására hivatkozásával. Ezzel ugyanis a rendes bíróság eljárási kötelezettsége rögzül, mivel a jogvita egyébként bírói útra, és így a bíróság hatáskörébe tartozik, a Vbt. pedig a bírósági eljárás megszüntetését az írásbeli ellenkérelemben előterjesztett kérelemre teszi lehetővé.

Ez a fenti érvelés egy gyakorló polgári-gazdasági peres ügyeket tárgyaló bíró gyakorlati szemléletű és eljárásjogi szempontú érvelése a hatályos jogszabályok alapján. Ugyanakkor a választottbíráskodás és a választottbírói szerződés fenti érvelésben használt törvényi definícióját komoly kritika érte egy elméleti szakember, jogtudós részéről is. Varga István szerint például a jogalkotó a választottbírói szerződés definíciójában (Vbt. 8. és 3.§-a) a definiálandóval definiál és összekeveri a definíciót a formai követelményekkel. Ezzel szemben a Kereskedelmi Választottbírói (az MKIK mellett működő Állandó Választottbírói) Eljárási szabályzata (melynek megalkotásában Varga Istvánnak aktív szerepe volt) olyan választottbírói szerződés definíciót⁷² tartalmaz, amely „fogalmi szinten konzekvensen végigveszi a választottbírói szerződés három lehetséges esetét: a kizárólag eljárásjogi tárgyú önálló választottbírói szerződést (compromis), a felek anyagi jogviszonyait szabályozó szerződés által hordozott választottbírói kikötést (clause compromissoire), végül pedig a konkludens módon megkötött választottbírói szerződést (választottbírói keresetindítás és azzal eljárásjogi értelemben korrespondáló, mert hatásköri kifogást nem tartalmazó alperesi védekezés)”.⁷³ Meglátásom szerint azonban a rendes bíróság és a választottbírói eljárás előtt párhuzamosan folyó eljárások problémáját önmagában ez a definíció sem oldaná meg, annak ellenére, hogy ez tartalmazza azt a kitéletet is, hogy a választottbírói szerződéssel a felek kizárják az állami bíróság eljárását. A párhuzamos eljárások megszüntetéséhez szükség lenne a rendes bíróság előtt folyó eljárás megszüntetésére felhatalmazó törvényi rendelkezésre is.

⁷² A Kereskedelmi Választottbírói Eljárási szabályzatának fogalommeghatározása szerint „választottbírói szerződés”: a felek külön szerződésbe foglalt vagy egy szerződés részeként (választottbírói kikötésként) megfogalmazott vagy választottbírói eljárás előtti keresetindításban és arra hatásköri kifogást nem tartalmazó védekezés előterjesztésében megnyilvánuló egybehangzó akaratnyilatkozata, amellyel valamely felmerült vagy a jövőben felmerülő jogvitájuk végleges elbírálása céljából az állami bíróság eljárását kizárják, és egyidejűleg alávetik magukat az általuk választott bíró vagy bírák eljárásának és döntésének.

⁷³ Varga Istvánnak a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Állandó Választottbírói 2018. március 28-i Összbírói Értekezletén tartott előadásán elhangzottak alapján, melynek írásos változata A választottbírói eljárásjog megújulása – Új törvény, új szabályzat címmel jelent meg az Eljárásjogi Szemlében 2018. 06. 08-án (2018. évfolyam/2018/1.), forrás: <https://eljarasjog.hu/2018-evfolyam/a-valasztottbirosagi-eljarasjog-megujulasa-uj-torveny-uj-szabalyzat/>, megtekintve: 2020. május 1-jén

III. 3. 3. 2. A végrehajthatóság

Ahogy arra már fentebb is történt utalás, a választottbíróság ítélete végrehajtható, annak hatálya ugyanaz, mint a jogerős bírósági ítéleté, és végrehajtására a bírósági végrehajtásról szóló jogszabályok irányadók⁷⁴. Vannak ugyanakkor a Vbt.-ben rögzített speciális végrehajtás megtagadási okok⁷⁵, amely okok egyébként (egyebek mellett) a választottbírósági ítélet érvénytelenítésének alapjául is szolgálhatnak. Ilyen eljárás hiányában azonban a meghatározott okok esetén a végrehajtás megtagadására kerül sor, mivel az „állam jogi érdeke, hogy a választottbírósági ítélet ne legyen végrehajtható, ha a vita tárgya a magyar jog szerint választottbírósági útra nem tartozhat, vagy a választottbírósági ítélet közrendbe ütközik”⁷⁶. De nem csak a választottbírósági ítélethez, hanem a választottbíróság által hozott ideiglenes intézkedéshez is végrehajthatóság társul⁷⁷, és az ehhez kapcsolódó végrehajtás megtagadási okokat is rögzíti a törvény⁷⁸, amely okok (egyéb ok mellett) teljeskörűen felölelik a választottbírósági ítélet érvénytelenítésének alapjául szolgáló okokat is.

„Ami a külföldi végrehajthatóságot illeti, az 1958. évi New Yorki Egyezmény⁷⁹ alapján egy magyarországi választottbírósági ítélet külföldön lényegesen könnyebben végrehajtható, mint egy magyar rendes bírósági ítélet. Ez a megállapítás még az Európai Unión belüli végrehajtás esetén is igaz, tekintettel arra, hogy a New Yorki Egyezmény alapján a végrehajtás megtagadási okok köre szűkebb, mint a 1215/2012/EU Rendelet alapján⁸⁰.” Ez az idézet ugyan egy 2015-ös tanulmányból⁸¹ származik, ami még az előző választottbírósági törvény idején született, de a megállapítás most is helytálló kell legyen, tekintettel arra, hogy a 2018. január 1-je óta hatályos Vbt. a választottbírósági ítélet végrehajtása tekintetében a végrehajtás megtagadási okokat az elődjével azonos módon szabályozza⁸², a hivatkozott New Yorki Egyezmény és EU Rendelet vonatkozó szabályai pedig azóta nem változtak.

A választottbírósági eljárásban született ítélet jogerős bírósági ítélettel azonos hatálya miatt ez az AVR eljárás tekinthető a bírósági per teljesértékű alternatívájának, ami azonban nem jelenti

⁷⁴ Lásd a Vbt. 53.§ (1) bekezdését.

⁷⁵ Lásd a Vbt. 54.§ a) és b) pontját.

⁷⁶ A Vbt. törvényjavaslatának 53-54.hoz fűzött indokolásából.

⁷⁷ Lásd a Vbt. 26.§ (1) bekezdését.

⁷⁸ Lásd a Vbt. 27.§-át.

⁷⁹ A külföldi választottbírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban 1958. június 10-én kelt Egyezmény. Magyarországon kihirdette az 1962. évi 25. törvényerejű rendelet.

⁸⁰ Lásd az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, 45-47. cikkeit!

⁸¹ Boronkay – ifj. Wellmann (2015.), 5.o.

⁸² Vö. a Vbt. 54.§-át a választottbíráskodásról szóló 1991. évi LXXI. tv. 59.§-ával.

azt, hogy az AVR eljárások közül minden esetben ez a legjobb választás gazdasági jogviták esetén sem, ha a felek szeretnék elkerülni a bírósági eljárást.

III. 3. 4. A választottbírói eljárás folyamata és az ahhoz kapcsolódó bírósági peres és nemperes eljárások

A választottbírói eljárás rugalmassága abban áll, hogy az eljárás sok mozzanatát, illetve körülményét – ahogyan erre korábban már utaltam – jogosultak maguk a vitában érintett felek meghatározni, illetve hogy a választottbíráskodásnak nincsen olyan sok részletszabályra kiterjedő eljárásjogi kódexe, mint a polgári pernek. Bár ez az alapvető különbözőség mindig is igaz volt, a korábbi választottbírói törvényt mégis számos kritika érte, 2013-tól pedig a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Állandó Választottbíróshoz érkező ügyek száma is csökkenő tendenciát mutatott, a 2013. évi 177 ügyszámhoz képest 2017-ben már csak 98 ügy érkezett⁸³. A jelenleg hatályos Vbt. hatálybalépése pedig egybeesett az új eljárásjogi kódex, a Pp. hatálybalépésével, amely a polgári peres eljárást a korábbi eljárásnál még formalizáltabbá tette, ez 2018. január 1-jét követően még szembetűnőbbé tette/teszi a két eljárás közötti különbséget. Burai-Kovács János⁸⁴ ezt az alábbiak szerint fogalmazta meg egy interjúban. „Az új »Pp.« koncentrált peres eljárást szeretne, meg akarja szűrni a peres eljárást. Ezért bizonyos tény- és jogállítástokat az előkészítő szakasz után kizár. Ez azt jelenti, hogy utána nincs keresetváltoztatás, nincs viszontkereset módosítás, nincs beadványmódosítás. Ezeket a tény- és jogállítástokat tehát kirekeszti a további eljárásból – esetükben »res iudicata« sincs, csak új eljárásban lesznek érvényesíthetők. (...) A választottbírói törvény és az eljárási szabályzat⁸⁵ megadja azt a lehetőséget, hogy az eljárás egy későbbi szakaszában is lehessen reagálni – egészen a tárgyalás berekesztéséig.”⁸⁶

A Vbt. 2.§-a értelmében a Vbt. rendelkezéseitől akkor lehet eltérni, ha azt maga a Vbt. lehetővé teszi. Az eltérés lehetővé tétele vagy „a felek eltérő megállapodása hiányában”, illetve ehhez hasonló tartalmú szövegrész betoldásával, vagy úgy valósul meg, hogy a jogszabály rögzíti, hogy adott kérdésben „a felek szabadon megállapodhatnak”, és egyidejűleg a felek megállapodásának hiánya esetére pedig a jogszabály tartalmazza az előírást.

⁸³ Erdős Éva: A megújult választottbírói eljárás, In: Miskolci Jogi Szemle 14. évfolyam (2019) 1. különszám (38-49. oldal), 42.o.

⁸⁴ Burai-Kovács János a Kereskedelmi Választottbírói elnöke, választottbíró, ügyvéd, meghívott egyetemi oktató

⁸⁵ Értsd: a Kereskedelmi Választottbírói eljárási szabályzata.

⁸⁶ forrás: <https://www.jogiforum.hu/interju/175>, megtekintve: 2020. május 1.

A választottbíróági eljárás menetének részletes ismertetése – tekintettel arra is, hogy a fentiek szerint abban a felek számos kérdés vonatkozásában a jogszabály előírásaitól eltérően is megállapodhatnak – nem céлом, inkább csak az eljárás lényegesebb jellemzőit kívánom kiemelni.

Az eljáró választottbírók megválasztása a felek joga, ez kiterjed a választottbírók számának és kijelölési eljárásának a meghatározására, sőt a választottbíró kizárása iránti eljárás rendjében is szabadon megállapodhatnak.⁸⁷ Ezen kívül, ha a választottbíró képtelenné válik a feladatának ellátására vagy más okból indokolatlanul késlelteti az eljárást, a felek megállapodhatnak a megbízatása megszüntetésében is.⁸⁸ A Vbt. ugyanakkor taxatív felsorolja azokat a körülményeket is, amelyek kizárják, hogy valaki választottbíróvá váljon (abszolút akadályok), vagy hogy az adott ügyben választottbíróként eljárjon (relatív akadályok).⁸⁹ A választottbíróval szemben a pártatlanság és függetlenség követelménye a kizárási okokra vonatkozó szabályok körében került indirekt módon rögzítésre, egyrészt akként, hogy a választottbírónak a megkeresésekor és a kijelölésétől kezdődően az eljárás során minvégig feltárási kötelezettsége van minden olyan körülményt illetően, amely jogos kétségeket ébreszthet a pártatlansága vagy függetlensége tekintetében, másrészt ilyen körülményre hivatkozva a fél is előterjeszthet kizárási indítványt.⁹⁰

Az, hogy az adott ügyben eljáró választottbíróági tanács tagjait a felek személy szerint is jogosultak kiválasztani, azért is nagyon fontos pozitívuma a választottbíróági eljárásnak, mert így biztosítani tudják, hogy az adott típusú jogvitában járatos személy, vagy adott esetben nem is jogász, hanem mérnök vagy gazdasági szakember járjon el választottbíróként, vagy ha az eljárás választott nyelve nem magyar, akkor az adott idegen nyelvet ismerő választottbíró tudnak jelölni.⁹¹ Mindez adott esetben idő- és költségmegtakarítást is jelenthet, hiszen akár feleslegessé is teheti szakértő vagy éppen tolmács bevonását az eljárásba.

A Vbt. eltérést nem engedő szabálya, hogy a feleket a választottbíróági eljárás során egyenlő elbánásban kell részesíteni, és mindegyik félnek meg kell adni a lehetőséget arra, hogy az ügyét előadhassa.⁹² Ehhez tartalmilag kapcsolódó előírás, hogy az egyik fél által a választottbíróági tanácshoz beterjesztett beadványt, iratot vagy más információt közölni kell a másik féllel,

⁸⁷ Lásd a Vbt. 11.§ (1) bekezdését, 12.§ (2) bekezdését és 14.§ (1) bekezdését.

⁸⁸ Lásd a Vbt. 15.§ (1) bekezdését.

⁸⁹ Lásd a Vbt. 12.§ (7) és (8) bekezdését.

⁹⁰ Lásd a Vbt. 13.§-át.

⁹¹ Boronkay – ifj. Wellmann (2015), 3.o.

⁹² Lásd a Vbt. 29.§-át.

továbbá közölni kell a felekkel minden olyan bizonyítékot, amelyet a választottbírószági tanács döntése meghozatalánál figyelembe vehet.⁹³ A felek ellenkező tartalmú megállapodása esetén is a felek bármelyikének kérelmére tárgyalást kell tartani⁹⁴, ami a közvetlenség elvének tiszteletben tartását jelenti. Ezek a szabályok mind a tisztességes eljárást hivatottak biztosítani.

A választottbírószági eljárásban – csakúgy, mint a perben – folyik bizonyítás, hiszen a felek jogvitáját egy harmadik fél, a választottbírószági tanács dönti el. A tanács tagjait meg kell, hogy tudják győzni a felek a maguk igazáról. A választottbírószági eljárásban helye lehet tanúbizonyításnak és szakértői bizonyításnak is, a választottbírószági tanács azonban a tanúkkal és szakértőkkel szemben pénzbírságot vagy más kényszerítő eszközt nem alkalmazhat⁹⁵. Igénybe vehető ugyanakkor a bíróság jogsegélye a bizonyításban. Erre irányuló megkeresés esetén a bíróság az előzetes bizonyításra vonatkozó szabályok szerint jár el, és ennek során már kényszerítő eszközök is alkalmazhatóak.⁹⁶ A Vbt. rendelkezéseiből, különösen annak szakértő igénybevétele lehetővé tevő 39.§-ának szövegezéséből az a következtetés vonható le, hogy a választottbírószági eljárásban – szemben a bírósági perrel – nem csupán kérelemre, hanem hivatalból is lehet helye bizonyításnak. Ezt az is alátámasztja, hogy a Kereskedelmi Választottbírószág Vbt. keretszabályainak megfelelően megalkotott Eljárási Szabályzatának 40.§ (1) bekezdése kifejezetten úgy rendelkezik, hogy a választottbírószági tanács a jogvita eldöntése szempontjából lényeges tények felderítése céljából a felek erre irányuló indítványának hiányában is bizonyítást rendelhet el.

A választottbírószági eljárás során – a bírósági eljáráshoz hasonlóan – lehetőség van ideiglenes intézkedést kérni, amely – mint ezt a fentiekben már láthattuk – bírósági úton végre is hajtható.⁹⁷

Végül a választottbírószági eljárás lényeges jellemzője, ami a gazdasági élet üzleti titkokkal terhelt világában a gazdasági jogviták érintettjei számára külön vonzóvá teheti a bírósági eljárással szemben a választottbírószági eljárást, hogy a választottbírószági tanács eljárása – a felek ellenkező megállapodása hiányában – nem nyilvános. A Kereskedelmi Választottbírószág Eljárási Szabályzata ezt a kérdéskört még jobban kibontja, felsorolva azon személyek körét, akik jelen lehetnek a nem nyilvános tárgyaláson⁹⁸, és az eljárás bizalmaságának biztosítása

⁹³ Lásd a Vbt. 36.§ (4) bekezdését.

⁹⁴ Lásd a Vbt. 36.§ (2) bekezdését.

⁹⁵ Lásd a Vbt. 36.§ (5) bekezdését.

⁹⁶ Lásd a Vbt. 40.§-át.

⁹⁷ Lásd a Vbt. 18-19.§-át és 26.§-át.

⁹⁸ Lásd a Kereskedelmi Választottbírószág Eljárási Szabályzatának 37.§ (2) bekezdését.

érdekében igen szigorú titoktartási kötelezettséget is rögzít, melynek értelmében a választottbírói eljárás létezől tudomással bíró összes személy titoktartásra köteles mind az eljárás folyamatban létével, mind annak bármely részletével kapcsolatban (természetesen nem áll fenn titoktartási kötelezettség a választottbírói eljárással szemben)⁹⁹. Ez a rendelkezés a Kereskedelmi Választottbírói eljárás előtt folyó eljárások tekintetében biztosítja a jogvitában részes feleknek, hogy a választottbírói rendezést igénylő jogvita ténye is titokban marad, amely a gazdasági élet szereplői, különösen a nagyobb cégek esetében a goodwill és a presztízs megőrzése szempontjából alapvető jelentőségű lehet.

Az eljárás vagy az eljárást megszüntető végzéssel vagy ítélettel zárul.¹⁰⁰ Lehetőség van ugyan a jogvitát egyezségkötéssel is zárni, de ebben az esetben a választottbírói tanács az eljárást megszünteti. Amennyiben a felek szeretnék, hogy az egyezségük végrehajtható is legyen, kérhetik annak ítéletbe foglalását, amelyet a választottbírói tanács akkor tesz meg, ha az egyezség megfelel a jogszabályoknak. Az egyezség feltételeit magában foglaló ítélet hatálya azonos az ügy érdemében hozott ítélet hatályával.¹⁰¹

Az eljárás és a döntés meghozatala során is a választottbírói tanács hatásköre magában foglalja a bizonyítékok befogadhatóságának, relevanciájának és súlyának meghatározását¹⁰², vagyis a peres eljárás bírójához hasonlóan a választottbíró is szabadon mérlegelhet, a választottbírói ítéletben azonban (ugyanúgy, mint a perben meghozott ítéletben) rögzíteni kell a döntés alapjául szolgáló indokokat, kivéve, ha az ítélet az egyezség feltételeit tartalmazza¹⁰³.

A választottbírói eljárás egyfokú, az ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye, az rendes bírói úton csak a választottbírói ítélet érvénytelenítése iránt indított perben vizsgálható felül¹⁰⁴. A rendes jogorvoslati út hiányát is a gyors és hatékony vitarendezés iránti igény szempontjából a választottbírói eljárás javára kell értékelni (a bírósági eljárással szemben) annak költségkímélő és az eljárást rövidítő jellege miatt, ugyanakkor hátrányt jelenthet az, hogy az esetleges tévedések, hibák kijavítása, korrigálása jogorvoslat hiányában nem lehetséges.¹⁰⁵

A választottbírói ítélet érvénytelenítésének lehetséges okait, feltételeit a Vbt. 47.§ (2) bekezdése felsorolja, ezen okok nyomán azonban nem válik lehetővé a döntés érdemi

⁹⁹ Lásd a Kereskedelmi Választottbírói eljárás Szabályzatának 49.§-át.

¹⁰⁰ Lásd a Vbt. 45.§-át.

¹⁰¹ Lásd a Vbt. 43.§-át.

¹⁰² Lásd a Vbt. 30.§ (2) bekezdését.

¹⁰³ Lásd a Vbt. 44.§ (2) bekezdését.

¹⁰⁴ Lásd a Vbt. 47.§.

¹⁰⁵ Boronkay – ifj. Wellmann (2015), 5-6. o.

felülbírálata, csupán az ítélet annulálása érhető el, és az sem a döntés, hanem jellemzően az eljárás valamely hibája miatt.

Legvégül a választottbírói eljárás folyamatának ismertetése során legalább utalás szintjén szót kell ejteni arról is, hogy a rendes bíróságoknak nem csak a választottbírói ítélet érvénytelenítése kapcsán, de a választottbíráskodás segítségével és bizonyos mozzanatainak a felülvizsgálatában is vannak feladatai. A bíróság a választottbírói ítélet érvénytelenítése iránti kereset esetén peres eljárásban, a választottbírói eljáráshoz kapcsolódó egyéb kérelmek tárgyában nemperes eljárás keretében jár el¹⁰⁶, és a hivatkozott nemperes eljárások mindegyikében soron kívül¹⁰⁷. Ezek a nemperes eljárások a választottbírók kijelölésével és kizárásával, a választottbíró megbízatása megszűnésének megállapításával és a választottbírói tanács saját hatáskörét előzetes kérdésként megállapító döntésével kapcsolatos eljárások. Utóbbi két esetben a bírósági eljárás a választottbírói döntés elleni jogorvoslatot jelent.

III. 3. 5. választottbírói közvetítői eljárás

A Vbt. 58.§-a kimondja, hogy állandó választottbírói közvetítői eljárásra a jelen törvénnyel és az UNCITRAL 2002-es nemzetközi kereskedelmi békéltetésről szóló mintatörvényével összhangban álló szabályzatot alkothat. Ennél többet azonban a választottbírói közvetítői eljárásról nem is mond, így – számomra legalábbis – nehezen értelmezhető, hogy miben állna a megalkotható közvetítési szabályzat Vbt.-vel való összhangja, hacsak nem abban, hogy az az UNCITRAL mintatörvényével áll összhangban.

Ezen kívül a Kvtv. 1.§ (2) bekezdése szerint a közvetítői törvény hatálya nem terjed ki a választottbírói eljárás során lefolytatandó közvetítésre. Mindebből pedig az következik, hogy a választottbírói eljárás során lefolytatható közvetítésnek semmilyen jogszabályban rögzített szabálya nincsen, arra a közvetítői tevékenységet végző személy képesítésével, a tevékenység végzésére vonatkozó jogosultságával kapcsolatban sincsen semmilyen előírás, mivel a Kvtv. előírásai nem irányadóak. Kérdésként vethető fel, hogy ha a választottbírói közvetítési eljárással kapcsolatos fenti ténymegállapítás és az abból levont következtetés is helyes, akkor vajon ez a helyzet megfelel-e a közvetítői irányelvnek a közvetítők képzésére,

¹⁰⁶ Lásd a Vbt. 7.§ (3) bekezdését.

¹⁰⁷ Lásd a Vbt. 7.§ (7) bekezdését.

minőségbiztosításra vonatkozó előírásainak, e tekintetben hazánk megfelelően teljesítette-e jogharmonizációs kötelelességeit, illetve teljesíti-e azokat mind a mai napig.

A gazdasági jogviták szempontjából igénybe vehető állandó választottbíróóság, a Kereskedelmi Választottbíróóság a Vbt. felhatalmazása alapján megalkotta Közvetítői Eljárási Szabályzatát, amely a Választottbíróóság Eljárási Szabályzatának 4. melléklete. Ez a szabályzat akkor teszi lehetővé a Kereskedelmi Választottbíróóság számára közvetítői eljárás lefolytatását, *ha választottbíróósági eljárás még nem indult*, és minden olyan ügyben lehetővé teszi ezt, amelyre az alkalmazandó jogszabály alapján a *választottbíróóság hatásköre kiterjed*, függetlenül attól, hogy a felek kötöttek-e választottbíróósági szerződést.¹⁰⁸ Vagyis a Kereskedelmi Választottbíróóság előtt minden elvileg választottbíróóság elé vihető ügyben kezdeményezhető közvetítés (akkor is, ha a felek az adott ügyre vonatkozóan választottbíróósági szerződést nem kötöttek), feltéve, hogy választottbíróósági eljárás¹⁰⁹ még nem indult. A Kvtv. (a külön törvényekben szabályozott más közvetítői vagy békéltetői eljárásoktól eltekintve) csak a választottbíróósági eljárás *során lefolytatandó* közvetítést engedi ki a hatálya alól. Kérdés, hogy folyamatban lévő választottbíróósági eljárás hiányában beszélhetünk-e választottbíróósági eljárás során lefolytatandó közvetítésről? Választottbíróósági eljárás során lefolytatandó közvetítés lesz-e a választottbíróóságnál folyamatba tett közvetítés önmagában azért, mert azt választottbíróóság előtt indították meg? Álláspontom szerint nem, mivel ez az értelmezés teljesen kiüresítené a Kvtv. rendelkezéseit, hiszen ez azt jelentené, hogy minden kereskedelmi ügyben, lehet a választottbíróóság előtt közvetítést kezdeményezni és ez esetben nem irányadóak a Kvtv. előírásai.

Választottbíróósági szerződés hiányában azonban a közvetítendő jogvita rendes bírósági hatáskörbe tartozik, mint bármely más jogvita. Határozott véleményem szerint ilyen esetben csak piaci alapú mediáció (illetve amennyiben bírósági eljárás indult, akkor még bírósági közvetítés) jöhetne szóba, amely eljárások mindegyike a Kvtv. hatálya alá tartozik. Ezért ha olyan ügyben kezdeményeznek közvetítői eljárást a választottbíróóság előtt, amely egyébként választottbíróósági szerződés hiányában nem tartozna választottbíróósági hatásköbe, akkor ebben a jogvitában csak olyan közvetítő járhatna el, aki a Kvtv. szerinti képesítési feltételekkel rendelkezik, és akit a Kvtv. szerinti közvetítői névjegyzékbe felvettek¹¹⁰.

¹⁰⁸ Lásd a Kereskedelmi Választottbíróóság Közvetítői eljárás Szabályzatának 1. § (1) bekezdését.

¹⁰⁹ A választottbíróósági eljárás a Vbt. és a Kereskedelmi Választottbíróóság Eljárási Szabályzata szerint is a jogvita *eldöntése érdekében és keresetlevéllel* megindított eljárást jelenti.

¹¹⁰ Lásd a Kvtv. 4. és 5.§-át.

Ennek feltételeit azonban a Kereskedelmi Választottbíróság Közvetítői Eljárási Szabályzata nem garantálja, hiszen a felek által választott közvetítővel szemben csak azt kívánja meg, hogy ő ne essen a választottbíráskodásról szóló törvényben a választottbírákkal kapcsolatban meghatározott kizáró okok alá, ha pedig a felek a közvetítő személyében nem állapodtak meg, akkor a választottbíróajánlási listáról jelölnek ki közvetítőt¹¹¹. Ahhoz azonban, hogy valaki erre a listára kerüljön, nem szükséges Kvtv.-ben előírt képesítési feltételek teljesítése.

Fentiek fényében nem bír jelentőséggel, ezért nem is konkretizálom és elemzem végig, de a Kereskedelmi Választottbíróság Közvetítői Eljárási Szabályzatának megítélésem szerint vannak egyéb olyan rendelkezései is, amelyek problémásnak tekinthetők, mivel nem koherensek az irányadó jogszabályi környezettel (pontosan azért, mert általános jelleggel az alkalmazandó jogszabályra hivatkoznak, holott a fent kifejtettek szerint nincs erre az eljárásra irányadó, alkalmazandó jogszabály, a szabályzatnak pedig nincs olyan rendelkezése, ami ilyen jogszabály hatálya alá helyezné a szabályozott eljárást).

A Közvetítői Eljárási Szabályzat lehetővé teszi, hogy a felek külön választottbírószabályi eljárásban kérjék a közöttük létrejött egyezség tartalmának választottbírószabályi ítéletbe foglalását¹¹². Ezzel összefüggésben felmerül a kérdés, hogy választottbírószabályi szerződés hiányában vajon ez miként lehetséges. Bár a választottbírószabályi szerződés hiánya a felek egyező szándéka esetén nyilván nem jelent elháríthatatlan akadályt.

Mindenesetre Burai-Kovács János, a Kereskedelmi Választottbíróság elnökének véleménye szerint a választottbírószabályhoz kötött mediáció olyan lehetőséget ajánl, ami az állami bíróságnál olcsóbban jut el jogerős, végrehajtható ítéletig¹¹³.

IV. Mediáció vs. arbitráció

Fentiekben igyekeztem áttekinteni a gazdasági jogviták esetén szóba jöhető alternatív vitarendezési módokat és bemutatni azok hatályos jog szerinti hátterét, valamint főbb jellemzőit, előnyeit a bírósági eljárással szemben. Ebben a fejezetben a közvetítés és a választottbíráskodás, mint a két fő AVR eljárás közötti választás lehetséges szempontjait igyekszem összegyűjteni.

¹¹¹ Lásd a Kereskedelmi Választottbíróság Közvetítői eljárás Szabályzatának 4.§ (2) és (3) bekezdését.

¹¹² Lásd a Kereskedelmi Választottbíróság Közvetítői eljárás Szabályzatának 11.§-át.

¹¹³ forrás: <https://www.jogiforum.hu/interju/175>, megtekintve: 2020. május 1.

A legfontosabb eltérés a két eljárás között, hogy míg a mediációs eljárásokban a döntés az ügyfelek kezében marad, addig választottbíráskodás esetén a döntést a feleken kívülálló személy hozza meg.

A vitát lezáró döntés természete is eltérő, hiszen a választottbíróági ítélet végrehajtható, míg a mediációs eljárásban született megállapodás csupán a felek szerződése. Ahhoz, hogy annak rendelkezései végrehajthatók legyenek, további eljárásra van szükség. Ugyanakkor – tekintettel arra, hogy a közvetítés eredményeként megkötött megállapodás a felek közös akaratából születik meg – nagyobb a valószínűsége annak, hogy a mediációs megállapodást a felek önként végrehajtják és nincs szükség annak állami hatalommal való kikényszerítésére.

Az eljárás eredményeként a vita feloldása abban a tekintetben is eltér, hogy míg a mediáció win-win szituációt eredményez, addig a választottbíráskodásban megszülető döntésből jellemzően csak a felek egyike kerül ki győztesként, míg a másik fél a döntés vesztese, illetve részleges „pernyertesség” esetén mindkét fél vesztesnek érezheti magát. Ennek oka, hogy a mediációs eljárásban a mediátor ahhoz segíti hozzá a feleket, hogy vitájukat érdek alapon rendezzék egy együttműködés keretében, ezzel szemben a választottbíróág kontradiktórius eljárásában a felek vitája megmarad pozicionális vitának.¹¹⁴

Fontos különbség még, hogy míg a mediációban való részvétel a felek mindegyike tekintetében önkéntes, addig a választottbíróági eljárásban az alperes helyzetét nem az önkéntesség határozza meg, bár kétségtelen, hogy legalább a választottbíróági szerződés megkötésekor van akaratgyezés a felek között a jogvita rendezési módjára vonatkozóan. Ekkor még mindkét fél úgy gondolja, hogy ezt a vitarendezési utat kívánja (majd) igénybe venni (a választottbíróági szerződés megkötése tipikusan még azelőtt megtörténik, hogy a felek között konfliktus keletkezne, kialakulna a rendezést igénylő jogvita, bár ez nem szükségszerűen van így). A választottbíróági szerződés sem zárja ki azonban, mint azt fentebb már láthattuk, hogy a felek mediációs eljárást vegyenek igénybe a választottbíróági út helyett vagy azt megelőzve.

Mi alapján dönthető el tehát, hogy melyik vitarendezési eljárás a célravezetőbb?

Egy ügy alkalmas a mediációra, ha régóta fennáll a felek között a kapcsolat, melyet fenn szeretnének tartani, esetleg kapcsolatot szeretnének építeni a mediáció során. Akkor is ez ajánlott, ha el szeretnék kerülni a jogi megoldásokat. Vagy ha az ügy bizalmasságot, titoktartást igényel (bár ez a jellemző a választottbíráskodásnak is sajátja). A mediáció a megfelelő megoldás, ha a feleknek segítségre van szükségük a kommunikációban vagy az

¹¹⁴ A pozicionális alkuról és az érdekalapú tárgyalásról lásd: Kertész Tibor: Mediáció a gyakorlatban, 48-50. o.

információcserében, esetleg magában a tárgyalási folyamatban, vagy ha a felek nem voltak képesek maguk a közös érdekek meghatározására, esetleg a saját érdekeik pontosabb meghatározása szükséges. A mediáció akkor is segíthet, ha kreatív megoldásokra van szükség, és akkor is, ha az ellentétek dacára is minden fél alapvetően a probléma együttműködésen alapuló megoldásában érdekelt.¹¹⁵

Nem érdemes ugyanakkor mediációval próbálkozni, mivel az ügy nem alkalmas a közvetítésre akkor, ha bármelyik fél részéről a döntéshozatalra jogosult személy nem hajlandó a mediációs ülésre eljönni, kormányzati vagy politikai ügy is része a konfliktusnak, vagy ha az egyik fél időhúzásra játszik.¹¹⁶ Akkor sem a mediáció a megfelelő módszer, ha a felek jogi precedenst kívánnak teremteni vagy a jogi út igénybevétele nagyobb nyereséget jelenthet a felek (egyike) számára, valamint ha a mediációnak etikai akadályai vannak.¹¹⁷

Összegezve a fentieket: a mediáció egy olyan alternatív vitarendezési eljárás, amely számos előnnyel járhat a felekre nézve, hiszen amellett, hogy segíthet gyorsabban és hatékonyabban lezárni a közöttük fennálló vitát, alkalmas lehet arra is, hogy megóvja vagy akár helyreállítsa a hosszú távú kapcsolatokat¹¹⁸.

Fentiekből következően – feltéve, hogy a felek között van választottbíróági szerződés – a választottbíróági eljárás igénybevétele ajánlott, ha a vitát jogi alapon akarják a felek (vagy akár csak egyikük) rendezni, vagy kizárólag a jogvita (és nem az a mögött húzódó konfliktus) rendezésében érdekeltek, nem akarnak hosszú távú kapcsolatot fenntartani egymással, illetve ha végrehajtható határozatra van szükségük.

A konfliktuskezelési stratégia megválasztása tehát attól is függ, hogy a vitában álló felek számára mennyire fontos a jövőbeni viszonyuk¹¹⁹.

V. Összegzés, konklúziók

¹¹⁵ Kertész Tibor: Mediáció a gyakorlatban, 59-60. o.

¹¹⁶ i.m.: uo.

¹¹⁷ i.m.: 119-120. o.

¹¹⁸ Pók László Gábor: Érdemes-e kötelezővé tenni a mediációs eljárást? – A közvetítői eljárás gazdasági ügyekben való kötelezővé tételének vizsgálata, In: Mediációs panoráma II., Előadások a mediáció köréből, 156.o.

¹¹⁹ Inzelt Éva: A gazdasági vitarendezés főbb elméleti és gyakorlati kérdései, In: Miskolci Jogi Szemle 14. évfolyam (2019) 1. különszám, 67. o.

A tanulmány megelőző részeiben igyekeztem feltérképezni a hatályos magyar szabályozás alapján a gazdasági jogviták megoldásának lehetséges alternatív útjait és összehasonlítani azokat nem csak egymással, de azzal a peres eljárással is, amelynek alternatíváját jelentik. Szakirodalmi kutakodásaim során rábukkantam Pokol Bélának¹²⁰ egy 2002-ben megjelent tanulmányára¹²¹, melyben az általam is elemzett szempontok alapján megfogalmazott következtetésekre nagyon jó igazolást leltem, bár a mű nem kifejezetten a gazdasági jogvitákkal foglalkozik. A tanulmány összegzéseként szeretnék néhány gondolatot ezen tanulmány alapján megfogalmazni, onnan kiemelni. A hivatkozott tanulmánynak A konfliktustól a jogi vitáig című első fejezete egy háromdimenziós konfliktus-tipológiát ismertetve vázolja fel, hogy az egyes konfliktus-típusokhoz milyen valószínűséggel kapcsolódnak a különböző konfliktusmegoldási módok. Rögzíti, hogy a különböző konfliktus típusokra a jogszociológiában négy fő konfliktus-megoldási utat szoktak elkülöníteni, ezek a tárgyalás, a mediálás, a választottbírói eljárás (arbitráció) és végül a rendes bírói úton az ítélezés. A szerző a tanulmányban rögzítve, hogy a különböző kapcsolatokban keletkező konfliktusok természetesen jobban az egyik vagy a másik konfliktus-megoldási utat valószínűsíti, bemutatja, hogy az egyes megoldási utak milyen jellemzőkkel írhatók le. Ennek értelmében, ha a konfliktusmegoldási utak jellemzésénél a tárgyalás, mediálás, arbitráció, ítélezés vonalán haladunk, akkor azt tapasztaljuk, hogy ezen a vonalon haladva egyrészt egyre növekszik a megoldási út formalizáltsága, másrészt a vitamelgodás egyre inkább kicsúszik a felek kezéből, és egyre inkább a külső harmadik résztvevő kezébe kerül át. Ugyanezen a tárgyalás, mediálás, arbitráció, ítélezés vonalon előre haladva azt tapasztaljuk, hogy egyre inkább normaorientált lesz a vita elintézése, és ezzel együtt egyre csökken a tárgyalási pozícióban a mérlegelés, visszafelé haladva pedig egy sor dolog bevonható a mérlegelésbe, és ez növeli a tárgyalási pozíciók terjedelmét.

Azt gondolom, ez a Pokol Bélától kölcsönzött összegzés nagyon jól rávilágít az egyes vitarendezési utak jellemzőinek különbözőségeire. Ami pedig a tanulmányom fő témáját, a gazdasági jogvitákat és azoknak a hazánkban talán még mindig legtipikusabb alternatív vitarendezési útját, a választottbíráskodást illeti, kiemeledő, hogy ennek jogszabályi környezete az elmúlt időszakban megújult. Az új szabályozást rögzítő Vbt.-t illető számos kritikai észrevétele ellenére Varga István úgy fogalmazott a Kereskedelmi Választottbírói Szövetség 2018. március 28-ai összbírói értekezletén tartott előadásában, hogy „a törvényalkotó a 2018. január

¹²⁰ Pokol Béla - jogtudós, politológus, egyetemi tanár, a szociológiai tudomány doktora. 1998 és 2002 között országgyűlési képviselő, 2011. szeptember 1-je óta az Alkotmánybíróság tagja.

¹²¹ Pokol Béla: A jog elkerülésének útjai. Mediáció, egyezségkötés (In: Jogelméleti Szemle, 2002/1. szám), forrás: <http://jesz.ajk.elte.hu/pokol9.html>, megtekintve: 2020. május 7.

1-jén hatályba lépett választottbíráskodásról szóló (...) törvénnyel (...) új helyzetet teremtett a választottbíráskodás hazai szabályozásának, és ezzel a polgári per eme elsőszámú alternatívájának számító eljárás elfogadottságának és fejlődési esélyeinek terén¹²².

Boronkay Miklós¹²³ pedig a Kereskedelmi Választottbíróság Varga István alkotta eljárási szabályzatáról úgy vélekedik, hogy azzal „a korábinál lényegesen részletesebb szabályozás született, amely jelentős mértékben épít a vezető külföldi választottbíráóságok szabályzataira. Az Eljárási Szabályzat nem támaszt olyan részletes formai és tartalmi követelményeket a keresetlevéllel és általában a felek beadványaival szemben, mint a Pp., és az esetleges hiányosságokat is elsősorban hiánypótlás útján kívánja orvosolni. Az Eljárási Szabályzat tehát »befogadó« szemléletű, a jogvitát a választottbíráósági eljárás keretei között kívánja tartani és érdemben elintézni. Az Eljárási Szabályzat nem tartalmaz továbbá a Pp.-hez hasonló merev preklúziós szabályokat, kisebb tehát annak a veszélye, hogy valamely tény- vagy jogállás eljárásjogi okokból kívül reked az eljáráson.»¹²⁴

Hogy beváltja-e az új választottbíráósági törvény a hozzá fűzött reményeket? Remélhetőleg igen, van ok a bizakodásra. A MKIK mellett működő Állandó Választottbíróság elnöke a tanulmányban már többször hivatkozott 2018-as interjúban úgy nyilatkozott, hogy „az ügyszám évek óta tapasztalható csökkenése az idén megállt»¹²⁵. Ez azonban meglátásom szerint nem kizárólag az új választottbíráósági szabályozás érdeme¹²⁶, hanem ebben szerepet játszott az ezzel egyidejűleg átalakított polgári perrendtartás merevsége is, amelyre tekintettel a sok egyéb pozitívuma mellett a választottbíráósági eljárás valóban vonzó alternatívája lehet a pernek. Mindenesetre a felek között feloldhatatlan jogviták jogi alapon történő és közvetlen végrehajthatóságot ígérő rendezésének ma Magyarországon továbbra is a választottbíráósági eljárás az egyetlen, perrel egyenértékű alternatív útja a gazdasági jogviták tekintetében.

¹²² forrás: <https://eljarasjog.hu/2018-efolyam/a-valasztottbirosagi-eljarasjog-megujulasa-uj-torveny-uj-szabalyzat/>, megtekintve: 2020. május 1.

¹²³ Boronkay Miklós – ügyvéd, a Kereskedelmi Választottbíróság választottbíró-ajánlási listáján szereplő választottbíró, az akadémiai életben is aktív: rendszeresen publikál és oktat egyetemeken is.

¹²⁴ Boronkay Miklós: Megújult a választottbíráskodás, In: Ügyvédvilág, 2018. június, XII. évfolyam 2. szám, forrás: <https://szecskay.hu/hu/publikaciok/megujult-a-valasztottbiraskodas>, megtekintve 2020. április 20.

¹²⁵ forrás: <https://www.jogiforum.hu/interju/175>, megtekintve: 2020. május 1.

¹²⁶ Új szabályozás alatt ráadásul nem csak az eljárási, de az intézményi újítások is értendőek, amelynek köszönhetően a Kereskedelmi Választottbírósághoz csatornázódtak be az enegretikai, valamint a pénz- és tőkepiaci ügyek is.

Irodalom- és forrásjegyzék

Felhasznált irodalom

1. Kertész Tibor: Mediáció a gyakorlatban, Bibo Kiadó, Miskolc, 2010
2. Csemáné Várad Erika: Az alternatív vitarendezési lehetőségek – módszerek és eljárások, In: *Miskolci Jogi Szemle*, 14. évfolyam (2019) 1. különszám, 19-30. oldal
3. Pók László Gábor: Érdemes-e kötelezővé tenni a mediációs eljárást? – A közvetítői eljárás gazdasági ügyekben való kötelezővé tételének vizsgálata, In: Szabó Péter - Gyengéné Nagy Márta (szerk.): *Mediációs panoráma II., Előadások a mediáció köréből*, Máriabesnyő, 2015., Attraktor, 147-157. o.
4. Boronkay Miklós – ifj. Wellmann György: A választottbíráskodás helyzete Magyarországon, MTA Law Working Papers, 2015/12 (MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont)
5. Varga István: A választottbírói eljárás jog megújulása – Új törvény, új szabályzat, In: *Eljárásjogi Szemle* (2018. évfolyam/2018/1.), <https://eljarasjog.hu/2018-efolyam/a-valasztottbirosagi-eljarasjog-megujulasa-uj-torveny-uj-szabalyzat/>, megtekintve: 2020. május 1.
6. Erdős Éva: A megújult választottbírói eljárás, In: *Miskolci Jogi Szemle*, 14. évfolyam (2019) 1. különszám, 38-49. o.
7. Inzelt Éva: A gazdasági vitarendezés főbb elméleti és gyakorlati kérdései, In: *Miskolci Jogi Szemle*, 14. évfolyam (2019) 1. különszám, 60-69. o.
8. Pokol Béla: A jog elkerülésének útjai. Mediáció, egyezségkötés (In: *Jogelméleti Szemle*, 2002/1. szám), <http://jesz.ajk.elte.hu/pokol9.html>, megtekintve: 2020. május 7.
9. Boronkay Miklós: Megújult a választottbíráskodás, In: *Ügyvédvilág*, 2018. június, XII. évfolyam 2. szám, <https://szecskay.hu/hu/publikaciok/megujult-a-valasztottbiraskodas>, megtekintve 2020. április 20
10. Interjú Burai-Kovács Miklóssal, in: *Jogifórum*, <https://www.jogiforum.hu/interju/175>, megtekintve: 2020. május 1.

Feldolgozott jogforrások

1. 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról és a törvényjavaslat indokolása
2. 2017. évi LX. törvény a választottbíráskodásról és a törvényjavaslat indokolása
3. 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
4. 1991. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról
5. 2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról
6. 1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről
7. 2013. évi CXXXIX. törvény a Magyar Nemzeti Bankról
8. 1987. évi 27. törvényerejű rendelet az Államok és más államok természetes és jogi személyei közötti beruházási viták rendezéséről szóló, Washingtonban, 1965. március 18-án kelt Egyezmény kihirdetéséről.

9. AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2008. május 21-i 2008/52/EK IRÁNYELVE a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól
10. AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2013/11/EU IRÁNYELVE a fogyasztói jogviták alternatív rendezéséről, valamint a 2006/2004/EK rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról
11. AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 524/2013/EU RENDELETE a fogyasztói jogviták online rendezéséről, valamint a 2006/2004/EK rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról
12. 2000. évi CXVI. törvény az egészségügyi közvetítói eljárásról és a törvényjavaslat indokolása
13. 2006. évi CXXIII. törvény a büntető ügyekben alkalmazható közvetítói tevékenységről
14. 185/2009. (IX. 10.) Korm. rendelet a hatósági közvetítésről
15. 1990. évi XCIII. törvény az illetékekről
16. 1994. évi LXXI. törvény a választottbíráskodásról
17. 1962. évi 25. törvényerejű rendelet a külföldi választottbírószági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban 1958. június 10-én kelt Egyezmény kihirdetéséről
18. AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS TANÁCS 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról
19. A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Állandó Választottbírószági Eljárási Szabályzata

Egyéb internetes források

1. <http://www.bpugyvedikamara.hu/per-nelkul/ugyvedek-mint-valasztott-birak/>, megtekintve: 2020. április 30.
2. <http://kozvetetel.bpugyvedikamara.hu/index.php/s/UI29HE8EUtcH97h#pdfviewer>, megtekintve: 2020. április 30.
3. <https://mkik.hu/mkik-vb-eljarasi-szabalyzat2019-09-01>, megtekintve: 2020. április 20.
4. <http://olimpia.hu/sport-allando-valasztottbirosag->, megtekintve: 2020. április 20.
5. <https://www.nak.hu/kamarai/1993-vb-eljarasi-szabalyzat-elfogadott-2017-12-20>, megtekintve: 2020. április 20.
6. <https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/contractualtexts/conciliation>, megtekintve: 2020. május 9.
7. https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/modellaw/commercial_conciliation, megtekintve: 2020. április 30-án